

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

Abraham to Christ—1997 BC to 5 BC

1:1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ,¹ υἱοῦ Ἀβραάμ.²

2 Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· 3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ, Φαρὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρῶμ, Ἑσρῶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ· 4 Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ,³ Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· 5 Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοὺζ⁴ ἐκ τῆς Ῥαχάβ, Βοὺζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁵ ἐκ τῆς Ῥούθ, Ὠβήδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί, 6 Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ τὸν βασιλέα.

Δαυίδ δὲ ὁ βασιλεὺς⁶ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁷ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου, 7 Σολομών δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ, Ῥοβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά, Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά.⁸ 8 Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν· 9 Ὀζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ, Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ, Ἀχαζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν· 10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆν,⁹ Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών,¹⁰ Ἀμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν· 11 Ἰωσία δὲ ἐγέννησεν¹¹ τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας¹² Βαβυλῶνος.

¹ Since most minuscules have the abbreviation δαδ, the choice between δαβιδ and δαυιδ becomes difficult, if not arbitrary. The LXX and most uncials have δαυιδ.

² ἄβρααμ f³⁵ [60%] | ἄβρααμ [40%] RP, HF, OC, CP, TR, NU [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

³ ἀμιναδαβ *rell* | ἀμιναδαμ [30%] (In the minuscule manuscripts β is often written like an μ, only without the 'tail'—if the scribe was the least bit careless, they could easily be confused.)

⁴ βοοζ f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | βοες P¹ NB [0.5%] NU | βοος C [0.5%]

⁵ ωβηδ f³⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ιωβηδ NB, C [2%] NU | two other spellings

⁶ ο βασιλευς f³⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- P¹ NB [2%] NU

⁷ σολομωνα f³⁵ P¹ B, C [90%] RP, HF, OC, CP, NU | σολομωντα W [9%] TR | σαλομων N [0.5%] | σολομων [0.5%]

⁸ ασα f³⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ασαφ P¹ NB, C [2%] NU (twice)

⁹ μανασσην f³⁵ [25%] | μανασση NB, C, W [73%] RP, HF, OC, CP, TR, NU | μανασην [2%]

¹⁰ αμων f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | αμμων [2%] | αμως NC [2%] NU | αμνων B | one other spelling

¹¹ εγεννησεν *rell* | 1 τον ιωακειμ ιωακειμ δε 1 (11.6%)

¹² μετοικεσιας *rell* | μετοικησιας [10%] (also in verse 17, twice)

12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν¹ Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ, Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ· 13 Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακεῖμ,² Ἐλιακεῖμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ· 14 Ἀζώρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδῶκ, Σαδῶκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχειμ,³ Ἀχειμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ· 15 Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν, Ματθάν⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· 16 Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος Χριστός.

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Conception of Jesus—5 BC

1:18 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις⁵ οὕτως ἦν· Μνηστευθείσης γὰρ⁶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου. 19 Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁷ ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. 20 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων· «Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριάμ⁸ τὴν γυναῖκά σου, τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν Ἁγίου. 21 Τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.» 22 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ⁹ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· 23 «Ἰδοὺ, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ,» ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον, «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.» 24 Διεγερ-θεῖς¹⁰ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, 25 καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν πρωτότοκον.¹¹ Καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΝ.

¹ μετοικεσιαν *rell* | μετοικησιαν [10%]

² ελιακειμ *rell* | ελιακιμ W [10%] NU

³ αχειμ P¹ *rell* | αχιμ [10%] NU | αχειν W | two other spellings

⁴ ματθαν *rell* | ματθατ [2%] | ματθαμ CP (twice) | μαθθαν P¹B

⁵ γεννησις f³⁵ [96.5%] RP,HF,OC,CP,TR | γενεσις P¹XB [3%] NU | γενεσεις C,W | two other spellings

⁶ γαρ f³⁵ W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- P¹XB,C [2%] NU

⁷ παραδειγματισαι f³⁵ XC,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | δειγματισαι P¹B [1%] NU

⁸ μαριαμ f³⁵ XC,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | μαριαν B [1%] NU

⁹ του f³⁵ [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,C,D,W [3%] NU

¹⁰ διεγερθεις f³⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | εγερθεις XB,C [1%] NU

¹¹ τον υιον αυτης τον πρωτοτοκον f³⁵ C,D,N,W (99.5%) RP,HF,OC,CP,TR | υιον XB (0.5%) NU (1454 vs 8 manuscripts)

Jesus is born—5 BC

The 'wise men'

2:1 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα¹ **2** λέγοντες· «Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα² ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ.» **3** Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς³ ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. **4** Καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. **5** Οἱ δὲ εἶπον⁴ αὐτῷ· «Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου· **6** «Καὶ σύ, Βηθλεὲμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα, ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ.» **7** Τότε Ἡρώδης, λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος. **8** Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπεν, «Πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσατε⁵ περὶ τοῦ Παιδίου· ἐπὰν δὲ εὑρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ.»

The Star!

9 Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτοὺς ἕως ἐλθὼν ἔστη⁶ ἐπάνω οὗ ᾧ ἦν τὸ Παιδίον. **10** Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. **11** Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον⁷ τὸ Παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ· καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα· χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. **12** Καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

The flight to Egypt

13 Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ λέγων· «Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον καὶ ἵσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοι, μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ Παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.» **14** Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον. **15** Καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ⁸ Κυρίου διὰ τοῦ

¹ ιεροσολυμα *rell* | ιερουσαλημ C,N,W [10%]

² αυτου τον αστερα *rell* | ~ 231 [1%] CP

³ ηρωδης ο βασιλευς *f³⁵* C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 *NB,D* [2%] NU

⁴ ειπον *rell* | ειπαν *NB,NU*

⁵ ακριβως εξετασατε *f³⁵* W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 *κ(B)C(D)* [4%] NU

⁶ εστη *f³⁵* W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | εσταθη *NB,C,D* [2%] NU

⁷ ειδον *rell* | ιδον *NC,W* [5%] | ευρον [5%] TR | ειδαν B

⁸ του *f³⁵* [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB,C,D,W* [3%] NU

προφήτου λέγοντος· «Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν Υἱόν μου.»

The massacre

6 Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεΐλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων. **17** Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ¹ Ἱερεμίου² τοῦ προφήτου λέγοντος **18** «Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἠκούσθη, θρῆνος καὶ³ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολὺς· Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.»

The return to Natsareth

19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοῦ, ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται⁴ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ **20** λέγων· «Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ, τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ Παιδίου.» **21** Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἦλθεν⁵ εἰς γῆν Ἰσραὴλ. **22** Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ⁶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,⁷ ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. Χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, **23** καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

Ministry of John the Baptizer—26 AD

3:1 Ἐν δὲ⁸ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας **2** καὶ⁹ λέγων, «Μετανοεῖτε, ἥγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» **3** Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ¹⁰ Ἡσαΐου¹¹ τοῦ προφήτου λέγοντος· «Φωνὴ βοῶντος, Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.» **4** Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή αὐτοῦ ἦν¹² ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. **5** Τότε ἐξεπορεύετο

¹ ὑπο f³⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR | δια NB, C, D, W [2%] NU

² ἱερεμιου f³⁵ OC, CP, TR | ἱερεμιου RP, HF, NU

³ θρηνος και f³⁵ C, D, W (99.2%) RP, HF, OC, CP, TR | --- NB (0.7%) NU

⁴ κατ οναρ φαίνεται f³⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 NB, D [2%] NU

⁵ ηλθεν f³⁵ D, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | εισηλθεν NB, C [1%] NU

⁶ επι f³⁵ C, D, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, N [5%] NU

⁷ ηρωδου του πατρος αυτου f³⁵ D, N [99.7%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 2341 NB, C, W [0.3%] NU

⁸ δε rell | --- D, N [10%]

⁹ και f³⁵ C, D, N, W [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB [0.2%] Nestle²⁴

¹⁰ υπο f³⁵ N [98%] RP, HF, OC, CP, TR | δια NB, C, D, W [2%] NU

¹¹ ησαιου f³⁵ OC, CP, TR | ησαιου RP, HF, NU

¹² αυτου ην f³⁵ N [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, C, D, W [1%] NU

πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ¹ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, **6** καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ² ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

A bunch of snakes

7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· «Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; **8** Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον³ τῆς μετανοίας, **9** καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, «Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ,» λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. **10** Ἦδη δὲ καὶ⁴ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται. Πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

11 »Εγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς⁵ ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι. Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ·⁶ **12** οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην·⁷ τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστω.»

Baptism of Jesus

3:13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ⁸ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. **14** Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων, «Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με;» **15** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, «Ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην.» Τότε ἀφίησιν αὐτόν. **16** Καὶ βαπτισθεὶς⁹ ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς¹⁰ ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἰδοὺ, ἀνεώχθησαν¹¹ αὐτῷ¹² οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ¹³ Πνεῦμα τοῦ¹⁴ Θεοῦ κατα-βαῖνον ὥσει περιστερὰν καὶ¹⁵ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. **17** Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου, ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.»

¹ η *rell* | --- [5%] CP

² ιορδανη f³⁵ D [85%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 ποταμω NB,C,W [15%] NU

³ καρπον αξιον *rell* | καρπους αξιους [5%] TR

⁴ και f³⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,W [2%] NU

⁵ βαπτίζω υμας f³⁵ C [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,W [2%] NU

⁶ αγιω f³⁵ [80%] RP,HF,CP | 1 και πυρι NB,C,W [20%] OC,TR,NU

⁷ αυτου εις την αποθηκην f³⁵ NC (76.1%) RP,HF,OC,CP,TR,NU | ~ 2341 (13.9%) | 234 (7.4%) | 12341 B,W (2.6%)

⁸ επι *rell* | εις CP

⁹ και βαπτισθεις f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2 δε NB,C [1%] NU

¹⁰ ανεβη ευθυσ f³⁵ C [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,W [1.5%] NU

¹¹ ανεωχθησαν f³⁵ NC,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ηνεωχθησαν B [1%] NU

¹² αυτω f³⁵ C,W (99.5%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB (0.3%) | long omission (0.2%)

¹³ το f³⁵ C,W (99.9%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB (alone)

¹⁴ του f³⁵ C,W (99.6%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB (alone) | omit phrase (0.3%)

¹⁵ και f³⁵ C,D,W [99.9%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB

Jesus tested by Satan

4:1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος πειρασ-θῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. **2** Καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα¹ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,² ὕστερον ἐπείνασεν. **3** Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν,³ «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.» **4** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Γέγραπται· «Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται⁴ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ.»» **5** Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἵστησιν⁵ αὐτὸν ἐπὶ τὸ περὺγιον τοῦ ἱεροῦ, **6** καὶ λέγει αὐτῷ, «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. Γέγραπται γὰρ ὅτι «Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.»» **7** Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Πάλιν γέγραπται· «Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου.»» **8** Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν. **9** Καὶ λέγει⁶ αὐτῷ, «Ταῦτα πάντα σοι⁷ δώσω ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.» **10** Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ὑπαγε ὀπίσω μου,⁸ Σατανᾶ· γέγραπται γάρ· «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.»» **11** Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ ἰδού, ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Jesus chooses Capernaum as His base of operations—27 AD

4:12 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς⁹ ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη,¹⁰ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. **13** Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρέτ,¹¹ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοὺμ¹² τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλεὶμ.¹³ **14** ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος **15** «Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλεὶμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν,

¹ τεσσαρακοντα f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | τεσσερακοντα NB(C) [1%] NU | μ D

² τεσσαρακοντα f³⁵ (D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | τεσσερακοντα (X)B, C [1%] NU

³ αυτω ο πειραζων ειπεν f³⁵ C [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 2341 NB, W [2%] NU | 123 και 41 D

⁴ ζησεται f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 ο NB, C, D, W [10%] NU

⁵ ιστησιν f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | εστησεν NB, C, D [1%] NU

⁶ λεγει f³⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ειπεν NB, C, D [1.5%] NU

⁷ παντα σοι f³⁵ D [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, C, W [1.5%] NU

⁸ οπισω μου f³⁵ D (88.1%) RP, HF, OC, CP | --- NB, C, W (11.8%) TR, NU | two other variants (0.1%)

⁹ ο ιησους f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D [1%] NU

¹⁰ παρεδοθη rel | παρεδωθη CP

¹¹ ναζαρετ f³⁵ [89%] RP, HF, OC, CP, TR | ναζαρεθ ND, W [10%] | ναζαρα B [0.5%] NU | ναζαραθ C [0.5%] | one other spelling

¹² καπερναουμ f³⁵ C [99%] RP, HF, OC, CP, TR | καφαρναουμ NB, D, W [1%] NU

¹³ νεφθαλειμ f³⁵ NB, C, D [89%] RP, HF, OC, CP, TR | νεφθαλιμ W [10%] NU | νεφθαλημ [1%]

16 ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει εἶδεν φῶς¹ μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.»

Peter, Andrew, James and John

17 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, «Μετανοεῖτε, ἡγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» **18** Περιπατῶν δὲ² παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμονα (τὸν λεγόμενον Πέτρον) καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν, ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς. **19** Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων.» **20** Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. **21** Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον (τὸν τοῦ Ζεβεδαίου) καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. **22** Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

A tour of Galilee

23 Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς,³ διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπείων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. **24** Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας—ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ⁴ δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς—καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. **25** Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

The Sermon on the Mount

5:1 Ἴδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος καί, καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον⁵ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

The Beatitudes

2 Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων· **3** «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. **4** Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. **5** Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν. **6** Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁶ καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. **7** Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. **8** Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν

¹ εἶδεν φως **F**³⁵ (D) [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 **8B,C,W** [3%] NU

² δε *rell* | 1 ο ιησους [5%] TR

³ ὁλην την γαλιλαιαν ο ιησους **F**³⁵ W (90.8%) RP,HF,OC,CP,TR | ~ 45123 D (7.6%) | 2345 (0.3%) | 123 (0.5%) | 45 (0.2%) | ~ 45 εν ολη τη γαλιλαια C (0.1%) | ~ 45 εν τη γαλιλαια **8** | εν ολη τη γαλιλαια B (alone) NU | καθ ολης της γαλιλαιας 45 (0.3%) | three other variants (0.2%)

⁴ και **F**³⁵ **8D,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- B,C [2%]

⁵ προσηλθον *rell* | προσηλθαν **8B,NU**

⁶ πεινωντες *rell* | πινωντες CP

ὄψονται. **9** Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. **10** Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

For disciples

11 »Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα¹ καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι,² ἕνεκεν ἐμοῦ. **12** Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. **13** Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ³ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. **14** Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὅρους κειμένη. **15** Οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. **16** Οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Jesus interprets the Law

17 »Μὴ νομίσητε⁴ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν Νόμον ἢ τοὺς Προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. **18** Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ Νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. **19** Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ⁵ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. **20** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν⁶ πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

About respecting others

21 »Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη⁷ τοῖς ἀρχαίοις, «Οὐ φονεύσεις, ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.» **22** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁸ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ

¹ ρημα ^f³⁵ C,W (99.8%) RP,HF,OC,CP,TR | --- ⁸B(D)NU

² ψευδομενοι ^f³⁵ ⁸B,C [99.9%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- D (D omits καθ υμων ψευδομενοι)

³ βληθηναι εξω και ^f³⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | βληθεν 2 ⁸B,C [1%] NU

⁴ νομισητε *rell* | νομησητε [5%] CP

⁵ διδαξη *rell* | διδαξει CP

⁶ η δικαιοσυνη υμων ^f³⁵ [70%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 ⁸B,W [30%] NU | one other variant (D omits verse 20; C is missing)

⁷ ερρεθη *rell* | ερρηθη B,D [15%] (Wherever the word occurs a number of MSS will have the variant, but never more than 15%.)

⁸ εικη ^f³⁵ D,W (96.2%) RP,HF,OC,CP,TR | --- ^P⁶⁴⁸B (1.9%) NU | a long omission [homoioteleuton] (1.9%)

αὐτοῦ, «Ρακά,» ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. Ὃς δ' ἂν εἴπῃ, «Μωρέ,» ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν Γέενναν¹ τοῦ πυρός. **23** Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ² μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, **24** ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπαγε· πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. **25** Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ,³ μήποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ⁴ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. **26** Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν⁵ ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.

About sexual sin

27 »Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη,⁶ «Οὐ μοιχεύσεις.» **28** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν⁷ ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. **29** Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς Γέενναν. **30** Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς Γέενναν.⁸ **31** Ἐρρέθη⁹ ὅτι¹⁰ «ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον.» **32** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ¹¹ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτήν μοιχᾶσθαι,¹² καὶ ὅς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται.

About swearing

33 »Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, «Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου.» **34** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ Θεοῦ· **35** μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστιν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου Βασιλέως· **36** μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι.¹³ **37** Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν «ναὶ ναί,» «οὐ

¹ γεενναν *rell* | γεεναν [5%] CP

² και εκει *f*³⁵ D [80%] RP,HF,CP | κακει *XB,W* [20%] OC,TR,NU

³ εν τη οδω μετ αυτου *f*³⁵ [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 45123 *XB,D,W* [3%] NU

⁴ σε παραδω *f*³⁵ (D)W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *P*^{64v}*XB* [3%] NU

⁵ αν *rell* | ου W [3%] OC | --- [2%]

⁶ ερρεθη *f*³⁵ *XB,D,W* [90%] RP,HF,CP,NU | 1 τοις αρχαιοις [10%] OC,TR

⁷ αυτην *f*³⁵ B,D,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU | αυτης [10%] TR | --- *X*

⁸ βληθη εις γεενναν *f*³⁵ W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 23 απελθη *XB* [2%] NU (D omits verse 30)

⁹ ερρεθη *f*³⁵ *X* [30%] | 1 δε B,D,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁰ οτι *f*³⁵ W [97%] RP,HF,CP,TR | --- *XB,D* [3%] OC,NU

¹¹ ος αν απολυση *f*³⁵ D [90%] RP,HF,OC,CP,TR | πας ο απολυων *XB,W* [10%] NU

¹² μοιχασθαι *f*³⁵ [97%] RP,HF,OC,CP,TR | μοιχευθηναι *XB,D,W* [3%] NU

¹³ μιαν τριχα λευκην η μελαιναν ποιησαι *f*³⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 123645 (*XB*)(W)

οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

About retaliation

38 »Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, «Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος.» **39** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει¹ ἐπὶ² τὴν δεξιὰν σιαγόνα,³ στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. **40** Καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἅφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. **41** Καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. **42** Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου,⁴ καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι⁵ μὴ ἀποστραφῆς.

How to treat enemies

43 »Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.» **44** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς,⁶ καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ⁷ διωκόντων ὑμᾶς, **45** ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς ⁸οὐρανοῖς· ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. **46** Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; **47** Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους⁹ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁰ οὕτως¹¹ ποιοῦσιν; **48** Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὥσπερ¹² ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς¹³ τέλειός ἐστιν.

[1%] NU | ~ 612345 [0.5%] | ~ 126345 [0.5%] | two other variants D

¹ ραπισει f³⁵ D [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ραπιζει NB, W [2%] NU

² επι f³⁵ D [96%] RP, HF, OC, CP, TR | εις NB, W [4%] NU

³ δεξιαν σιαγονα f³⁵ NW [65%] RP, OC | 1 σου 2 [35%] HF, CP, TR | 12 σου B[NU] | 2 σου D

⁴ διδου f³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | δοος NB, D, W [1.5%] NU

⁵ δανεισασθαι f³⁵ [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | δανισασθαι NB, D, W [1.5%] NU | δανησασθαι [1%] | one other variant

⁶ ευλογειτε τους καταρωμενους υμας καλως ποιειτε τοις μισουσιν (τους μισουντας 1.1% TR) υμας f³⁵ W (91.2%) RP, HF, OC, CP, TR | ten minor variations on this D (1.9%) | 1234 (4.2%) | 56789 (0.9%) | ~ 5-9, 1-4 (0.6%) | five further partial variants (0.3%) | --- NB (0.8%) NU

⁷ επηρεαζοντων υμας και f³⁵ W (94.3%) RP, HF, OC, CP, TR | 12 (2.8%) | 13 (D) (1.8%) | --- NB (0.8%) NU | longer omission (0.3%)

⁸ τοις f³⁵ [80%] RP, HF, CP | --- NB, D, W [20%] OC, TR, NU

⁹ φιλους f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP | αδελφους NB, D [3.5%] TR, NU | two other variants [0.5%]

¹⁰ τελωναι f³⁵ W (91.4%) RP, HF, OC, CP, TR | εθνικοι NB, D (7.3%) NU | long omissions (1.3%)

¹¹ ουτως f³⁵ (80.2%) RP, HF, OC, CP, TR | το αυτο NB, D, W (17%) NU | τουτο (1.5%) | long omissions (1.3%)

¹² ωσπερ f³⁵ D, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ως NB [3%] NU

¹³ εν τοις ουρανοις f³⁵ [85%] RP, HF, OC, CP, TR | ουρανιος NB, W [15%] NU | 13 D

Jesus warns against religious ostentation

6:1 »Προσέχετε¹ τὴν ἐλεημοσύνην² ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. Εἰ δὲ μὴ γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **2** Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **3** Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, **4** ὅπως ἡ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ αὐτὸς³ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁴ **5** Καὶ ὅταν προσεύχη,⁵ οὐκ ἔση⁶ ὥσπερ⁷ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν⁸ φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁹ ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **6** Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν¹⁰ σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹¹

How to pray

7 »Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε¹² ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. **8** Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἵδεν γὰρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. **9** Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς·

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· **10** ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς¹³ γῆς. **11** Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· **12** καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν¹⁴ τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. **13** Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ

¹ προσέχετε f³⁵ B,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 δε N [4%] [NU]

² ἐλεημοσύνην f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | δικαιοσύνην NB,D [1%] NU

³ αὐτός f³⁵ D,W (75.2%) RP,HF,CP,TR | --- NB (24.1%) OC,NU | long omissions (0.7%)

⁴ ἐν τῷ φανερῷ f³⁵ W (93.7%) RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D (5.7%) NU | long omissions (0.7%)

⁵ προσεύχη f³⁵ ND,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | προσευχησθε B [1.5%] NU

⁶ ἔση f³⁵ D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐσεσθε NB [1.5%] NU

⁷ ὥσπερ f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ὡς NB,D [1%] NU

⁸ ἂν f³⁵ W [90%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [10%] NU

⁹ ὅτι f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [3%] NU

¹⁰ ταμεῖον f³⁵ B [30%] NU [ταμιον ND,W] | ταμειον [70%] RP,HF,OC,CP,TR

¹¹ ἐν τῷ φανερῷ f³⁵ W (97.2%) RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D (1.9%) NU | long omissions (0.9%)

¹² βαττολογήσητε f³⁵ [99%] RP,HF,OC,CP,TR | βατταλογήσητε NB,NU | βλαττολογησεται D | βατταλογεῖται W [0.5%] | two other spellings

¹³ τῆς f³⁵ D [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,W [1%] NU

¹⁴ ἀφίεμεν f³⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR | αφηκαμεν NB [1%] NU | αφιομεν D,W [1%]

βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.>¹ **14** Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. **15** Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,² οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν³ ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

How to fast

16 »Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ⁴ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί, ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι⁵ ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **17** Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, **18** ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ.⁶ καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι.⁷

The right attitude toward material supply

19 »Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν· **20** θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· **21** ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν⁸ ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν.

About worldview

22 »Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός. Ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ᾖ,⁹ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. **23** Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον.

“You cannot serve God and money”

24 »Οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.¹⁰ **25** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε·¹¹ μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσεσθε.¹²

¹ ὅτι σου ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν ^f35 W (97.6%—with variations) RP, HF, OC, TR | 1-11 (1.1%) | ἀμήν (0.2%) | --- ^κB, D (1.1%) (CP) NU

² τὰ παραπτώματα αὐτῶν ^f35 B, W (97.7%) RP, HF, OC, CP, TR | 12 ὑμῶν (0.5%) | --- ^κD (1.1%) NU | long omission (0.5%) | two other variants (0.2%)

³ ὑμῶν *rell* | 1 ο οὐράνιος [5%] CP

⁴ ὥσπερ ^f35 W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ὡς ^κB, D [1.5%] NU

⁵ ὅτι ^f35 W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- ^κB, D [3%] NU

⁶ κρυπτῷ ^f35 W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | κρυφαιῷ ^κB(D) [1%] NU (twice)

⁷ σοὶ ^f35 ^κB, D, W [90%] RP, HF, CP, NU | 1 ἐν τῷ φανερῷ [10%] OC, TR (OC in small print)

⁸ ὑμῶν ^f35 W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | σου ^κB [1%] NU (D missing) (twice)

⁹ ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ^f35 [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 51234 ^κB, W [1%] NU

¹⁰ μαμωνᾷ *rell* | μαμμωνᾷ [5%] TR

¹¹ καὶ τι πίητε ^f35 N [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ἡ 23 B, W [2%] [NU] | --- ^κ [1%]

¹² ἐνδύσεσθε ^f35 [20%] | ἐνδύσησθε ^κB, N, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU [The future indicative was unexpected.]

Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείων¹ ἐστὶν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; **26** Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; **27** Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα; **28** Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει·² οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει,³ **29** λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ⁴ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. **30** Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; **31** Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, <Τί φάγωμεν;> ἢ <Τί πίωμεν;> ἢ <Τί περιβαλώμεθα;> **32** Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ·⁵ οἶδεν γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων. **33** Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ⁶ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. **34** Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον, ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ⁷ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

The right attitude toward others

7:1 »Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. **2** Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται⁸ ὑμῖν. **3** Τί δὲ βλέπετε τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; **4** Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, <Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ⁹ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,> καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; **5** Ὑποκριτά, ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,¹⁰ καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Analyze your audience

6 »Μὴ δῶτε¹¹ τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν

¹ πλειων f³⁵ [20%] | πλειον NB,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU [‘Life’ and ‘food’ are feminine, not neuter.]

² αυξανει f³⁵ N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | αυξανουσιν B [1%] NU | ου ξενουσιν N

³ ου κοπια ουδε νηθει f³⁵ N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 κοπιωσιν (κοπιουσιν B) 3 νηθουσιν (B) [1%] NU | 3 νηθουσιν 3 κοπιωσιν N

⁴ ουδε *rell* | 1 ο CP

⁵ επιζητει f³⁵ N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | επιζητουσιν NB [3%] NU

⁶ του θεου f³⁵ N,W (99%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] | των ουρανων (0.4%) | αυτου (0.3%) | --- N(B) (0.2%)

⁷ τα f³⁵ N [80%] RP,HF,OC,CP,TR | --- N(B)W [20%] NU | long omission [0.5%] | three other variants

⁸ μετρηθησεται *rell* | αντιμετρηθησεται N [10%] TR

⁹ απο f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | εκ NB,N [3%] NU

¹⁰ την δοκον εκ του οφθαλμου σου f³⁵ N,W [99.7%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 345612 NB,C^v [0.3%] NU

¹¹ δωτε *rell* | δοτε [5%] CP

ἐμπροσθεν τῶν χοίρων· μήποτε καταπατήσωσιν¹ αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

Be persistent, yet considerate

7 »Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.² 8 Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. 9 Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν³ αἰτήσῃ⁴ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; 10 Καὶ⁵ ἐὰν⁶ ἰχθὺν αἰτήσῃ,⁷ μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; 11 Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; 12 Πάντα οὖν ὅσα ἂν⁸ θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος⁹ γάρ ἐστιν ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται.

Eternal destiny

13 »Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. 14 Τί¹⁰ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὕρισκοντες αὐτήν.

A tree is known by its fruit

15 »Προσέχετε δὲ¹¹ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσιν λύκοι ἄρπαγες. 16 Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν¹² ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; 17 Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. 18 Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. 19 Πᾶν οὖν¹³ δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. 20 Ἄρα γε, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

We have to do the Father's will

21 »Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, «Κύριε, Κύριε,» εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν

¹ καταπατήσωσιν f³⁵ X [97%] RP, HF, OC, CP, TR | καταπατησουσιν B, C, N, W [3%] NU

² υμιν rell | ημιν OC

³ εαν f³⁵ N, W [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- XB, C [0.5%] NU | αν [2%]

⁴ αιτηση f³⁵ N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | αιτησει XB [1.5%] NU | αιτησεις C

⁵ και f³⁵ N, W [85%] RP, HF, OC, TR | η 1 XB, C [15%] CP, NU

⁶ εαν f³⁵ N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- XB, C [3%] NU

⁷ αιτηση f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | αιτησει XB, C, N, W [3%] NU

⁸ αν f³⁵ B [98%] RP, HF, OC, CP, TR | εαν XC, N, W [2%] NU

⁹ ουτος rell | ουτως [10%] CP

¹⁰ τι f³⁵ C, N, W (99%) RP, HF, OC, CP, NU | οτι X, TR | οτι δε B

¹¹ δε f³⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- XB [1%] NU (N missing)

¹² σταφυλην f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | σταφυλας XB [1%] NU | σταφυληνας C

¹³ ουν f³⁵ C^c [25%] | --- XB, C^v, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν¹ οὐρανοῖς. **22** Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, «Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν,² καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;» **23** Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι «Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.»

All face adversity—foundation determines outcome

24 »Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν³ ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ⁴ ἐπὶ τὴν πέτραν. **25** Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἤλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσον⁵ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· καὶ οὐκ ἔπεσεν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. **26** Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ⁶ ἐπὶ τὴν ἄμμον. **27** Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἤλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη.»

Editorial comment

28 Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν⁷ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, **29** ἣν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.⁸

The Messiah demonstrates His power

Jesus heals a leper

8:1 Καταβάντι δὲ αὐτῷ⁹ ἀπὸ τοῦ ὅρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. **2** Καὶ ἰδοὺ, λεπρὸς ἐλθὼν¹⁰ προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, «Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι.» **3** Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς,¹¹ λέγων, «Θέλῳ, καθαρίσθητι.» Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. **4** Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλ'¹² ὑπάγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ

¹ ἐν f³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 τοῖς NB, C [3%] NU

² προεφητευσάμεν f³⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR | επροφητευσάμεν NB, C, W [2%] NU

³ ομοιωσω αυτον f³⁵ C, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ομοιωθησεται NB [4%] NU

⁴ την οικιαν αυτου f³⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 NB, C, W [2%] NU

⁵ προσεπεσον f³⁵ [93%] RP, HF, OC, CP, TR | προσεπεσαν B, C [6%] NU | προσεπεσεν N | προσεκρουσαν W | two other variants [1%]

⁶ την οικιαν αυτου f³⁵ C [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 NB, W [2%] NU

⁷ συνετελεσεν f³⁵ [94%] RP, HF, OC, CP, TR | ετελεσεν NB, C, W [6%] NU

⁸ γραμματεις f³⁵ C [95%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 αυτων NB, W [5%] NU

⁹ καταβαντι δε αυτω f³⁵ [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 12 αυτου N | καταβααντος 2 αυτου B, C, W [1%] NU | καταβαινοντος 2 αυτου [1%]

¹⁰ ελθων f³⁵ C, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR | προσελθων NB, N [24%] NU | --- [1%]

¹¹ ο ιησους f³⁵ N, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C [4%] NU

¹² αλλ f³⁵ [50%] HF, TR | αλλα NB, C, N, W [50%] RP, OC, CP, NU

ἱερεῖ καὶ προσένεγκαι¹ τὸ δῶρον ὃ προσέταξεν Μωσῆς,² εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.»

Jesus heals at a distance

5 Εἰσελθόντι³ δὲ αὐτῷ⁴ εἰς Καπερναοῦμ,⁵ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόν-
ταρχος, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, **6** «Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ
οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος.» **7** Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,⁶
«Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν.» **8** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη·
«Κύριε, οὐκ εἰμι ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ
λόγῳ,⁷ καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. **9** Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν,
ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας. Καὶ λέγω τούτῳ, «Πορεύθητι,» καὶ πορεύεται·
καὶ ἄλλῳ, «Ἐρχου,» καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, «Ποίησον τοῦτο,» καὶ
ποιεῖ.» **10** Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν·
«Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν⁸ εὑρόν. **11** Λέγω δὲ
ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται⁹
μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· **12** οἱ δὲ
υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Ἐκεῖ ἔσται ὁ¹⁰
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.» **13** Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ
ἐκατοντάρχῳ,¹¹ «Ὑπάγε, καὶ¹² ὡς ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι.» Καὶ ἰάθη ὁ παῖς
αὐτοῦ¹³ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Peter's mother-in-law

14 Καὶ ἐλθὼν¹⁴ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ
βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. **15** Καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν
αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτῷ.¹⁵ **16** Ὀψίας δὲ γενομένης,

¹ προσενεγκαι f³⁵ [25%] | προσενεγκε N,N,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR | προσενεγκον B,C [0.5%] NU [The imperative use of the infinitive is very normal Koine, being a continuation of classical usage.]

² μωσης f³⁵ C [90%] RP,HF,OC,CP | μουσης NB,N,W [10%] TR,NU

³ εισελθοντι f³⁵ N,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | εισελθοντος NB,C [4%] NU

⁴ αυτω f³⁵ N,W [91%] RP,HF,OC,CP | αυτου NB,C [4%] NU | τω ιησου [5%] TR

⁵ καπερναουμ f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | καφαρναουμ NB [1%] NU

⁶ ο ιησους f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- (N)B [0.5%] NU

⁷ λογω rell | λογον [5%] TR

⁸ ουδε εν τω ισραηλ τοσαυτην πιστιν f³⁵ NC,N (95.1%) RP,HF,OC,CP,TR | οτι 1-6 (3.4%) | 1 παρ ουδενι 2-6 (0.2%) | παρ ουδενι 56 (0.3%) | ~ παρ ουδενι 56234 B,W (0.7%) NU | long omission (0.3%)

⁹ ανακλιθησονται rell | ανακληθησονται [10%] CP

¹⁰ ο rell | --- CP

¹¹ εκατονταρχω f³⁵ [30%] OC,TR | εκατονταρχη NB,C,N,W [70%] RP,HF,CP,NU

¹² και f³⁵ C,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,W [1%] NU

¹³ αυτου f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [1%]

¹⁴ ελθων rell | εισελθων [5%] CP ελθων rell | εισελθων [5%] CP

¹⁵ αυτω f³⁵ NB,C,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU | αυτοις [10%] TR | αυτων N

προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς. Καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν, **17** ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος, «Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν¹ καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.»

18 Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους² περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. **19** Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, «Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.» **20** Λέγει³ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.» **21** Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν⁴ εἶπεν αὐτῷ, «Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.» **22** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν⁵ αὐτῷ, «Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.»

Jesus controls wind and wave

23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **24** Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. Αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. **25** Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ⁶ ἤγειραν αὐτόν λέγοντες, «Κύριε, σῶσον ἡμᾶς,⁷ ἀπολλύμεθα.» **26** Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Τί δειλοὶ ἐστε, ὀλιγόπιστοι;» Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. **27** Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, «Ποταπὸς ἐστὶν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;»⁸

Jesus controls any number of demons

28 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ⁹ εἰς τὸ πέραν, εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν,¹⁰ ὑπῆντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. **29** Καὶ ἰδοὺ, ἔκραξαν λέγοντες· «Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ,¹¹ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; Ἦλθες ὧδε¹² πρὸ

¹ ελαβεν *rell* | ανελαβεν [5%] CP

² πολλους οχλους *f*³⁵ C,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | πολυν οχλον [2%] | 2 *κ* [1%] | οχλον B,NU | οχλον πολυν W | one other variant

³ λεγει *f*³⁵ [20%] | και 1 *κ*B,C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁴ μαθητων *f*³⁵ *κ*B [20%] | 1 αυτου C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR[NU]

⁵ ειπεν *f*³⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | λεγει *κ*B,C [2%] NU

⁶ οι μαθηται *f*³⁵ (80%) RP,HF,CP | 12 αυτου W (19%) OC,TR | αυτω 12 αυτου C (0.5%) | --- *κ*B (0.5%) NU

⁷ ημας *f*³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *κ*B,C [3%] NU

⁸ υπακουουσιν αυτω *f*³⁵ C [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 *κ*B,W [1.5%] NU

⁹ ελθοντι αυτω *f*³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ελθοντος αυτου B,C [4%] NU | ελθοντων αυτων *κ*

¹⁰ γεργεσηνων *f*³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | γεργεσινων [2%] | γαδαρηνων B,C [2%] NU | γαζαρηνων *κ*

¹¹ ιησου *f*³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *κ*B,C [4%] NU

¹² *f*³⁵ generally has ὧδε, presumably to distinguish it from ὦ δε.

καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;» **30** Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. **31** Οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτόν, λέγον-τες, «Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπιτρέψον ἡμῖν ἀπελθεῖν¹ εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.» **32** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, «Ὑπάγετε.» Οἱ δὲ ἐξεληθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.² Καὶ ἰδοῦ, ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων³ κατὰ τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. **33** Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. **34** Καὶ ἰδοῦ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν⁴ τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

Jesus forgives sins

9:1 Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ⁵ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. **2** Καὶ ἰδοῦ, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ, «Θάρσει, τέκνον· ἀφέωνταί⁶ σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.»⁷ **3** Καὶ ἰδοῦ, τινὲς τῶν γραμ-ματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, «Οὗτος βλασφημεῖ.» **4** Καὶ εἰδὼς⁸ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν· «Ἰνατί ὑμεῖς⁹ ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; **5** Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, «Ἀφέωνταί¹⁰ σου¹¹ αἱ ἁμαρτίαι,» ἢ εἰπεῖν, «Ἐγειραι¹² καὶ περιπάτει; **6** Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας»—τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ, «Ἐγερθεῖς, ἄρὼν σου τὴν κλίνην καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου.» **7** Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. **8** Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν¹³ καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

¹ επιτρεψον ημιν απελθειν f³⁵ C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | αποστειλον ημας NB [2%] NU

² την αγελην των χοιρων f³⁵ N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | τους χοιρους NB,C [3%] NU

³ των χοιρων f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB(C)N,W [5%] NU

⁴ συναντησιν f³⁵ C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | υπαντησιν NB [1.5%] NU

⁵ το f³⁵ C,N,W [90%] RP,HF,CP,TR | --- NB [10%] OC,NU

⁶ αφεωνται f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αφεονται [1%] | αφιενται NB,NU | αφεοντε N | αφιοντε D

⁷ σοι αι αμαρτιαι σου f³⁵ [96.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 423 NB,C,W [2%] NU | ~ 4234 N [1%] | 123 D [0.5%]

⁸ ειδως f³⁵ B (33.2%) | ειδων (1%) | ιδων NC,D(N)W (65.7%) RP,HF,OC,CP,TR,NU [‘knowing’ is better than ‘seeing’]

⁹ υμεις f³⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D [2%] NU

¹⁰ αφεωνται f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αφεονται [1%] | αφιονται ND | αφιενται B,NU | αφεοντε N

¹¹ σου f³⁵ NB,C,D,W [65%] RP,HF,OC,CP,NU | σοι N [35%] TR

¹² εγειραι f³⁵ B [80%] RP,HF,CP,TR | εγειρε NC,D,N,W [20%] OC,NU

¹³ εθαυμασαν f³⁵ C,N (97.5%) RP,HF,OC,CP,TR | εθαυμαζον (0.3%) | εφοβηθησαν NB,D,W (2%) NU | two other variants (0.2%)

Matthew called

9 Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τῷ τελώνιον, Ματθαῖον¹ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, «Ἀκολούθει μοι.» Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. **10** Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ, πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκιντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. **11** Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον² τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, «Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει³ ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;» **12** Ὁ δὲ Ἰησοῦς⁴ ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς.⁵ «Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. **13** Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστίν, ᾧ ἔλεον⁶ θέλω καὶ οὐ θυσίαν.» Οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ⁷ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.»⁸

Fasting

14 Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, «Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά,⁹ οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;» **15** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον χρόνον¹⁰ μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν.

Old wineskins

16 »Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χειρόν σχίσμα γίνεται. **17** Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκούς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.¹¹ Ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκούς¹² καινοὺς, καὶ ἀμφότεροι¹³ συντηροῦνται.»

¹ ματθαιον f³⁵ C [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | μαθθαιον NB, D, NU | ματθεον N | μαθθεον W

² ειπον f³⁵ D, N [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ελεγον NB, C, W [3%] NU

³ και πινει f³⁵ [30%] | --- NB(C)(D)N, W [70%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁴ ιησους f³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1%] NU

⁵ αυτοις f³⁵ N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C [1%] NU

⁶ ελεον f³⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ελεος NB, C, D, N [1.5%] NU

⁷ αλλα rell | αλλ [5%] TR

⁸ εις μετανοιαν f³⁵ C [96%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D, N, W [4%] NU

⁹ πολλα f³⁵ C, D, N, W [98.6%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB [1.4%]

¹⁰ χρονον f³⁵ [20%] OC | --- NB, C, D, N, W [80%] RP, HF, CP, TR, NU

¹¹ απολουνται f³⁵ C, N, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR | απολλυνται f^{35pt} NB [20%] NU | απολλυνται D [The verb is the same and both are Indicative; the first is future middle and the second is present passive. In the immediately prior clauses, both εκχεται and ρηγνυνται are present passive and go together; so why the second reference to the wineskins? (Perhaps because the wineskin was more valuable; an old one could be used for water, etc.) In the parallel passages in Mark and Luke the verb is future middle without question. The first form reproduces the archetype, beyond reasonable doubt.]

¹² βαλλουσιν οινον νεον εις ασκους rell | ~ 23451 C [3%] OC

¹³ αμφοτεροι rell | αμφοτερα [5%] TR

Jesus raises the dead

18 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδού, ἄρχων τις ἐλθὼν¹ προσεκύνει αὐτῷ, λέγων ὅτι «Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χειρὰ σου ἐπ’ αὐτήν καὶ ζήσεται.» **19** Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **20** Καὶ ἰδού, γυνὴ αἰμορροοῦσα δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα ὀπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. **21** Ἔλε-γεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, «Ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ σωθήσομαι.» **22** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς² καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, «Θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.» Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. **23** Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς,³ **24** «Ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον ἀλλὰ καθεύδει.» Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. **25** Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. **26** Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Jesus restores sight and speech

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ⁴ δύο τυφλοί, κράζοντες καὶ λέγοντες, «Ἐλέησον ἡμᾶς, Υἱὸς⁵ Δαυίδ.» **28** Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί· καὶ λέγει αὐτοῖς,⁶ «Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι;» Λέγουσιν αὐτῷ, «Ναί, Κύριε.» **29** Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, «Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν.» **30** Καὶ ἀνεῴχθησαν⁷ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. Καὶ ἐνεβριμήσατο⁸ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, «Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω.» **31** Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφή-μισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδού, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφόν, δαιμονιζόμενον. **33** Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες ὅτι,⁹ «Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ.» **34** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, «Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.»

¹ τις ἐλθων f³⁵ [30%] | εἰς 2 [62%] RP, HF, CP, NU [C, D, N, W etc. have ΕΙΣΕΛΘΩΝ, which could be taken as one word, the verb] | 2 [5%] TR | προσελθων N | εἰς προσελθων B [2%] OC

² επιστραφεις f³⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | στραφεις NB(D)N [3%] NU

³ λεγει αυτοις f³⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 N | ελεγεν NB, D [3%] NU | two other variants

⁴ αυτω f³⁵ NC, N, W [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR[NU] | --- B, D [0.2%]

⁵ υιος f³⁵ B, W [70%] HF, NU | υιε NC, D, N [30%] RP, OC, CP, TR

⁶ αυτοις f³⁵ [20%] | 1 ιησους N | 1 ο ιησους B, C, D, N, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁷ ανεωχθησαν f³⁵ NW [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ηνεωχθησαν B, D, N [0.5%] NU | ηνοιχθησαν C

⁸ ενεβριμησατο f³⁵ C, D, N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ενεβριμηθη N(B) [1.5%] NU

⁹ οτι f³⁵ [25%] OC | --- NB, C, D, N, W [75%] RP, HF, CP, TR, NU

The harvest needs workers

35 Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.¹ **36** Ἴδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι² καὶ ἐρριμμένοι, ὥς³ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. **37** Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Ὁ μὲν θерισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. **38** Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θерισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θерισμὸν αὐτοῦ.»

Jesus commissions and orients the twelve disciples—28 AD

10:1 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν⁴ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. **2** Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά εἰσιν⁵ ταῦτα· πρῶτος Σίμων (ὁ λεγόμενος Πέτρος) καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,⁶ Ἰάκωβος (ὁ τοῦ Ζεβεδαίου) καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, **3** Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος⁷ (ὁ τελώνης), Ἰάκωβος (ὁ τοῦ Ἀλφαίου) καὶ Λεββαῖος (ὁ ἐπικληθεὶς⁸ Θαδδαῖος), **4** Σίμων (ὁ Κανανίτης)⁹ καὶ Ἰούδας¹⁰ Ἰσκαριώτης (ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν).

Orientation with immediate effect

5 Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων· «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹¹ μὴ εἰσέλθῃτε. **6** Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. **7** Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι ᾠ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» **8** Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε,¹² δαιμόνια ἐκβάλλετε. Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. **9** Μὴ κτήσῃσθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζῶνας ὑμῶν, **10** μὴ πῆραν εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο

¹ ἐν τῷ λαῷ **f**³⁵ **x** [90%] RP, HF, OC, TR | --- B, C, D, N, W [10%] CP, NU

² ἐσκυλμένοι **f**³⁵ **xb**, C, D, W [90%] RP, HF, CP, NU | ἐκκελυμένοι [10%] OC, TR | --- N

³ ὥς **f**³⁵ C, D, N [50%] OC | ὡσει **xb**, W [50%] RP, HF, CP, TR, NU

⁴ ἐξουσίαν *rell* | 1 κατα [25%]

⁵ εἰσιν **f**³⁵ [30%] OC, CP | ἐστὶν **xb**, C, D, N, W [70%] RP, HF, TR, NU

⁶ αὐτοῦ **f**³⁵ **x**, C, D, N, W [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 καὶ B [0.2%] NU

⁷ ματθαῖος **f**³⁵ C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | μαθθαῖος B, D, NU | μαθθεος **x** | ματθεος N | one other spelling

⁸ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς **f**³⁵ N, W (99.4%) RP, HF, OC, CP, TR | 1 (C)(D) | --- **xb** (0.4%) NU

⁹ κανανίτης **f**³⁵ **xw** [98%] RP, HF, OC, CP, TR | καναναιος B, C, N [2%] NU | χαναναιος D

¹⁰ ἰουδας **f**³⁵ (C)N, W [90%] RP, HF, CP, TR | 1 ὁ **xb**(D) [10%] OC, NU

¹¹ σαμαρειτῶν **f**³⁵ B [95%] RP, HF, OC, CP, TR | σαμαριτῶν **xc**, N, W [5%] NU | σαμαριτανῶν D

¹² λεπροὺς καθαρίζετε **f**³⁵ [94%] RP, HF, CP | 12 νεκροὺς ἐγείρετε [2%] OC, TR | νεκροὺς ἐγείρετε 12 **xb**, C(D)N [3%] NU | ~ ἐκβάλλετε νεκροὺς ἐγείρετε (W) [1%] (OC in small print)

χιτώνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδους·¹ ἄξιός γάρ² ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστίν.³

11 »Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστίν, κακεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. **12** Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν·⁴ **13** καὶ ἐὰν μὲν ἦ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω⁵ ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ἦ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. **14** Καὶ ὅς ἐάν⁶ μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι⁷ τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. **15** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων⁸ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Orientation with prophetic effect

16 »Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. **17** Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. **18** Καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. **19** Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν⁹ ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσετε,¹⁰ δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε.¹¹ **20** οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.

Like master, like slave

21 »Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. **22** Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. **23** Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην.¹² Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελήσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. **24** Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ

¹ ραβδους f³⁵ C,N,W [95%] RP,HF,CP | ραβδον NB,D [5%] OC,TR,NU

² γαρ *rell* | 1 εστιν D [3%] OC

³ εστιν f³⁵ N,W [96%] RP,HF,CP,TR | --- NB,C [3%] OC,NU | ~ γαρ 1 D [1%]

⁴ αυτην *rell* | 1 λεγοντες ειρηνη τω οικω τουτω ND,W [10%] OC,CP

⁵ ελθετω f³⁵ B [94%] RP,HF,OC,TR | ελθατω NC,N,W [2%] NU | εισελθετω [4%] CP | εστε D

⁶ εαν f³⁵ C [97%] RP,HF,OC,CP,TR | αν NB,D,N,W [3%] NU

⁷ εξερχόμενοι f³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,CP,TR | 1 εξω NB,D [2%] OC,NU | 1 εκ [1%]

⁸ γομορρων *rell* | γομορρας C [10%] OC | γομορων W [1%] | γομορας D | γομορας N [1%]

⁹ παραδιδωσιν f³⁵ C [94%] RP,HF,CP,TR | παραδωσιν NB [2%] NU | παραδωσουσιν D,N,W [3%] OC | παραδωσωσιν [1%]

¹⁰ λαλησετε f³⁵ [30%] OC,CP | λαλησητε NB,C,D,N,W [70%] RP,HF,TR,NU | two other variants

¹¹ λαλησετε f³⁵ N [90%] RP,HF,OC,CP,TR | λαλησητε NB,C,W [9%] NU | --- D | two other variants

¹² αλλην f³⁵ C(D)N (97%) RP,HF,OC,CP,TR | ετεραν NB,W (2.9%) NU | one other variant

δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. **25** Ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος¹ ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβούλ² ἀπεκάλεσαν,³ πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς⁴ αὐτοῦ; **26** Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.

“Do not be afraid”

27 »Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἶπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὁ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων. **28** Καὶ μὴ φοβεῖσθε⁵ ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων⁶ τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν. Φοβήθητε⁷ δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ⁸ ψυχὴν καὶ⁹ σῶμα ἀπολέσαι ἐν Γεέννῃ. **29** Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; Καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν. **30** Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσίν. **31** Μὴ οὖν φοβηθῆτε·¹⁰ πολλῶ¹¹ στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

Jesus demands total commitment

32 »Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν¹² οὐρανοῖς. **33** Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσεται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καγὼ¹³ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν¹⁴ οὐρανοῖς.

34 »Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν. Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν. **35** Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· **36** καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ¹⁵ αὐτοῦ.

¹ ο δοῦλος *rell* | τω δουλω [2%] OC

² βεελζεβουλ *rell* | βεελζεβουβ CP [Latin] | βεεζεβουλ NB | βελζεβουλ D [0.5%]

³ απεκαλεσαν *f*³⁵ [30%] CP | επεκαλεσαν B,C,W [20%] HF,NU | εκαλεσαν [49%] RP,OC,TR | επεκαλεσαντο XN [1%] | καλουσιν D | one other variant [‘to stigmatize’ is the appropriate verb here]

⁴ οικειακους *f*³⁵ C,D,W [85%] RP,HF,CP | οικιακους XN [15%] OC,TR,NU | οικιακοις B

⁵ φοβεισθε *f*³⁵ XC [95%] RP,HF,CP,NU | φοβηθητε B,D,N,W [5%] OC,TR | one other variant

⁶ αποκτενοντων *f*³⁵ N [95%] RP,HF,CP | αποκτενοντων XC,D,W [3%] OC,NU | αποκτεινοντων B [2%] TR

⁷ φοβηθητε *f*³⁵ D,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR | φοβεισθε NB,C,W [1%] NU

⁸ και *f*³⁵ NB,C,D,N [50%] OC,CP,TR,NU | 1 την W [50%] RP,HF

⁹ και *f*³⁵ B,C,D [50%] OC,CP,TR,NU | 1 το XW [50%] RP,HF

¹⁰ φοβηθητε *f*³⁵ C [97%] RP,HF,OC,CP,TR | φοβεισθε NB,D,W [3%] NU

¹¹ πολλω *f*³⁵ [20%] CP | πολλων NB,C,D,W [80%] RP,HF,OC,TR,NU

¹² εν *f*³⁵ P¹⁹XD,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τοις B,C [5%] [NU]

¹³ αυτον καγω *f*³⁵ C [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 P^{19v}NB,D,W [5%] NU

¹⁴ εν *f*³⁵ P¹⁹X,C,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τοις B [2%] [NU]

¹⁵ οικειακοι *f*³⁵ B [85%] RP,HF,CP | οικιακοι X [15%] OC,TR,NU

37 »Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· 38 καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. 39 Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

40 »Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. 41 Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται,¹ καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. 42 Καὶ ὃς ἐὰν² ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.»

The Pharisees reject Jesus as Messiah

11:1 Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

John needs reassuring

2 Ὁ δὲ Ἰωάννης, ἀκούσας ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμπας δύο³ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 3 εἶπεν αὐτῷ, «Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;» 4 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Πορευθέντες ἀπαγγεῖlate Ἰωάννη ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· 5 τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,⁴ νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. 6 Καί, μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.»

Jesus eulogizes John the Baptizer

7 Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· «Τί ἐξήλθετε⁵ εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι, κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; 8 Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν, ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις⁶ ἡμφιεσμένον; Ἴδού, οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων⁷ εἰσίν. 9 Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε⁸ ἰδεῖν, προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον

¹ ληψεται f³⁵ [99%] RP, HF, OC, CP, TR | λημψεται P¹⁹ NB, C(D)W [1%] NU (twice)

² εαν f³⁵ N, C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | αν B, D [2%] NU

³ δυο f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | δια NB, C, D, W [3%] NU

⁴ ακουουσιν f³⁵ C, N (95.2%) RP, HF, OC, CP, TR | 1 και NB, D, W (4.1%) NU | long omissions (0.7%)

⁵ εξηλθετε f³⁵ [96%] RP, HF, OC, CP, TR | εξηλθατε NB, C, D, N, W [3.5%] NU | εξεληλυθατε [0.5%] (also verse 8)

⁶ ιματιοις f³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

⁷ βασιλειων f³⁵ N (63.1%) RP, HF, CP | βασιλεων (NB) C, D, W (36.5%) OC, TR, NU | long omission (0.3%)

⁸ εξηλθετε f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | εξηλθατε NB, C, D, N [2.5%] NU | εξεληλυθατε W [0.5%]

προφήτου. **10** Οὗτος γάρ¹ ἐστὶν περὶ οὗ γέγραπται· «Ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου.» **11** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. **12** Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασται ἀρπάζουσιν αὐτήν. **13** Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν·² **14** καὶ εἰ θέλετε δεῖξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. **15** Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν³ ἀκουέτω.

16 »Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; Ὅμοία ἐστὶν παιδίῳ⁴ ἐν ἀγορᾷ καθημένοις,⁵ καὶ προσφωνοῦσιν⁶ τοῖς ἐταίροις⁷ αὐτῶν⁸ **17** καὶ⁹ λέγουσιν, «Ὑλῆσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹⁰ ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν¹¹ καὶ οὐκ ἐκόψασθε.» **18** Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, «Δαιμόνιον ἔχει·» **19** ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, «Ἰδού, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἀμαρτωλῶν.» Καί, ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων¹² αὐτῆς.»

Jesus denounces three cities

20 Τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς¹³ ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. **21** «Οὐαὶ σοι, Χωραζίν,¹⁴ οὐαὶ σοι, Βηθσαιδᾶ·¹⁵ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο¹⁶ αἱ δυνάμεις αἱ

¹ γαρ f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

² προεφητευσαν f³⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | επροφητευσαν NB,C,D [2%] NU

³ ακουειν f³⁵ N,C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B,D [0.5%] NU

⁴ παιδιοις rell | παιδαριοις [5%] TR

⁵ εν αγορα καθημενοις f³⁵ [50%] CP | 1 αγοραις 3 [45%] RP,HF,TR | ~ 31 αγοραις C,N,W [4%] OC | ~ 31 ταις αγοραις NB [1%] NU | ~ 31 τη αγορα D

⁶ και προσφωνουσιν f³⁵ N,W [97%] RP,HF,CP,TR | α 2 C | α προσφωνουντα NB,D [3%] OC,NU

⁷ εταιροις f³⁵ [65%] RP,OC,CP,TR | ετεροις NB,C,D,N,W [35%] HF,NU

⁸ αυτων f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

⁹ και f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,CP,TR | --- NB,D [2%] OC,NU

¹⁰ ωρχησασθε rell | ορχησασθε [2%] CP

¹¹ υμιν f³⁵ C,N,W (97.4%) RP,HF,OC,CP,TR | ημιν (0.5%) | --- NB,D (1.4%) NU | long omissions (0.7%)

¹² τεκνων f³⁵ C,D,N (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR | εργων NB,W (0.5%) NU | long omission (0.1%)

¹³ ο ιησους f³⁵ C,N,W [35%] | --- NB,D [65%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁴ χωραζιν f³⁵ [20%] CP | χοραζιν N [65%] RP,HF,OC,TR,NU | χοραζειν NB,C,W [5%] | χωραζειν [5%] | χοραζην [2%] | χοραζαιν D | three other variants

¹⁵ βηθσαιδα f³⁵ C(D)N [85%] RP,HF,OC,CP,NU | βηθσαιδαν B,W [14%] TR | βηδσαιδαν N [1%] | two other spellings

¹⁶ εγενοντο rell | εγενηθησαν [2%] OC

γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ¹ μετενόησαν. **22** Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν. **23** Καὶ σύ, Καπερναούμ,² ἢ³ «ἕως τοῦ⁴ οὐρανοῦ ὑψωθῆς,⁵» ἕως Ἄδου⁶ καταβιβασθήσῃ.⁷ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο⁸ αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν⁹ ἂν μέχρι τῆς σήμερον. **24** Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί.»

“I praise you, Father”

25 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Ἐξομολογοῦμαι σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυσας¹⁰ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συντῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. **26** Ναί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹¹ ἔμπροσθέν σου.

27 »Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψει. **28** Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. **29** Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ’ ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ’ ἐμοῦ, ὅτι πρῶτός¹² εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. **30** ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἕλαφρόν ἐστιν.»

Jesus is Lord of the Sabbath

12:1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων. Οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυν καὶ ἐσθίειν. **2** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον¹³ αὐτῷ, «Ἰδοὺ, οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ.» **3** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· «Οὐκ

¹ σποδῶ *rell* | 1 καθημεναι [10%] OC | 1 καθημενοι NC [3%]

² καπερναουμ *f*³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | καφαρναουμ NB,D [1%] NU

³ ἢ *f*³⁵ [35%] | ἢ N [64%] RP,HF,OC,CP,TR | μὴ NB,C,D,W [1%] NU

⁴ του *f*³⁵ C,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D,W [1%] NU

⁵ υψωθης *f*³⁵ [35%] | υψωθειςα N [63%] RP,HF,OC,CP,TR | υψωθηση NB,C,D,W [1%] NU | two other spellings

⁶ αδου *rell* | αιδου HF (And so wherever the word occurs.)

⁷ καταβιβασθηση *f*³⁵ X,C,N (98.5%) RP,HF,OC,CP,TR | καταβηση B,D,W (0.4%) NU | καταβληθηση (0.6%) | κατενεχθηση (0.3%) | long omissions (0.2%)

⁸ εγενοντο *f*³⁵ N,W [99%] RP,HF,CP,TR | εγενηθησαν NB,C,D [1%] OC,NU

⁹ εμειναν *f*³⁵ D [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εμεινεν NB,C [1%] NU | εμεινον W [1%] | εμενεν N | one other variant

¹⁰ απεκρυσας *f*³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εκρυσας NB,D [0.5%] NU | εγρυσας *p*⁶²

¹¹ εγενετο ευδοκια *f*³⁵ C,D,N [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 *P*⁶²NB,W [1.5%] NU

¹² πρως *f*³⁵ N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | πρavs *P*⁶²NB,C,D [0.5%] NU πρως *f*³⁵ N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | πρavs *P*⁶²NB,C,D [0.5%] NU

¹³ ειπον *f*³⁵ D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ειπαν NB,C [0.5%] NU

ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ ὅτε ἐπείνασεν, αὐτὸς¹ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, **4** πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν,² οὓς³ οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις;⁴ **5** Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; **6** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζον⁵ ἐστὶν ὧδε. **7** Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί ἐστίν, ᾧ ἔλεον⁶ θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. **8** Κύριος γάρ ἐστιν⁷ τοῦ σαββάτου ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου.»⁸

Jesus heals on the Sabbath

9 Καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. **10** Καὶ ἰδού, ἄνθρωπος ἦν⁹ τὴν¹⁰ χεῖρα ἔχων ξηράν. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, «Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν;»¹¹—ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. **11** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· «Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; **12** Πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν.» **13** Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ,¹² «Ἔκτεινον τὴν χεῖρα σου.»¹³ Καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀποκατεστάθη¹⁴ ὑγιής ὡς ἡ ἄλλη. **14** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες,¹⁵ ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.¹⁶

A tactical withdrawal

15 Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί,¹⁷ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἀπάντας.¹⁸ **16** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς

¹ αὐτος f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D, N, W [10%] NU

² εφαγεν f³⁵ C, D, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εφαγον NB [0.5%] NU

³ ους f³⁵ NC, N [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ο B, D, W [1%] NU

⁴ τοις ιερειουσιν μονοις *rell* | ~ 312 [1%] OC

⁵ μειζον *rell* | μειζων N [10%] TR | μειζοων C

⁶ ελεον f³⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ελεος NB, C, D, N [1.5%] NU

⁷ εστιν *rell* | 1 και [10%] TR

⁸ του σαββατου ο υιος του ανθρωπου *rell* | ~ 3456 και 12 OC

⁹ ην f³⁵ [80%] RP, HF, CP, TR | --- NB, C, W [0.5%] NU | 1 εκει D, N [20%] OC

¹⁰ την f³⁵ D [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ εχων 1 N [2%] | --- NB, C, W [1%] NU

¹¹ θεραπευειν f³⁵ B, C, N [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | θεραπευσαι ND, W [0.5%] NU

¹² ανθρωπω *rell* | 1 τω εξηραμμενην εχοντι την χειρα [5%] CP

¹³ την χειρα σου f³⁵ C, D, W [96%] RP, HF, CP, TR | ~ 312 NB, N [4%] OC, NU

¹⁴ αποκατεσταθη f³⁵ D [78%] RP, HF, OC, TR | απεκατεσταθη NB, C, N, W [20%] CP, NU | απεκατεστη [1%] | one other variant

¹⁵ οι δε φαρισαιοι συμβουλιον ελαβον κατ αυτου εξελθοντες f³⁵ N, W [95%] RP, HF, CP, TR | ~ 12384567 [3%] | ~ 82134567 (N)B, C [1.5%] OC, NU | ~ 8 και 134567 D [0.5%]

¹⁶ απολεσωσιν *rell* | απωλεσωσιν CP

¹⁷ οχλοι πολλοι f³⁵ C, D, W (97.3%) RP, HF, OC, CP, TR [NU] | ~ 21 (1.9%) | 1 N (0.5%) | 2 NB (0.3%)

¹⁸ απαντας f³⁵ [20%] | παντας NB, C, N (D, W) [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

ἵνα μὴ φανερόν αὐτὸν ποιήσωσιν,¹ **17** ὅπως² πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· **18** «Ἰδού, ὁ παῖς μου ὃν ἡρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου. Θήσω τὸ Πνεῦμά μου ἐπ’ αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. **19** Οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. **20** Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῆκος τὴν κρίσιν. **21** Καὶ³ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν.»

The Pharisees blaspheme the Holy Spirit

22 Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν^{4,5} λαλεῖν καὶ βλέπειν. **23** Καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, «Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός,⁶ ὁ Υἱὸς Δαυίδ;» **24** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, «Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν⁷ Βεελζεβούλ, ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.» **25** Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς⁸ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς· «Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ’ ἑαυτῆς⁹ ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ’ ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. **26** Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ’ ἑαυτόν ἐμερίσθη. Πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; **27** Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;¹⁰ Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.¹¹ **28** Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ¹² ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ’ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. **29** Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι,¹³ ἐὰν μὴ πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν; Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.¹⁴

The unforgivable sin

30 »Ὁ μὴ ὦν μετ’ ἐμοῦ κατ’ ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ’ ἐμοῦ σκορπίζει. **31** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται

¹ αυτον ποιησωσιν *rell* | ~ 21 OC

² οπως *f*³⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ινα *NB,C,D* [2%] NU

³ και *rell* | 1 εν D [5%] TR | 1 επι W

⁴ τον τυφλον και κωφον *f*³⁵ C,N [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 1432 W [3%] | 14 *NB,D* [1%] NU

⁵ κωφον *f*³⁵ *NB,D,W* [25%] NU | 1 και C,N [75%] RP,HF,OC,CP,TR

⁶ ο χριστος *f*³⁵ [20%] OC,CP | --- *NB,C,D,N,W* [80%] RP,HF,TR,NU

⁷ εν *f*³⁵ [25%] | 1 τω *NB,C,D,N,W* [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁸ ο ιησους *f*³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB,D* [0.5%] NU

⁹ εαυτης *rell* | εαυτην D [5%] OC (2x)

¹⁰ εκβαλλουσιν *rell* | εκβαλουσιν N [3%] OC

¹¹ υμων εσονται κριται *f*³⁵ C,N [97%] RP,HF,CP,TR | ~ 321 *NB,D* [1%] OC,NU | ~ 312 [1%] | ~ 32 αυτοι 1 W | three other variants

¹² εγω εν πνευματι θεου *f*³⁵ [28%] OC,TR | ~ 2341 *NB,C,D,W* [70%] RP,HF,CP,NU | 234 [2%] | ~ 2 δακτυλω 41 N

¹³ διαρπασαι *f*³⁵ *ND* [98%] RP,HF,CP,TR | αρπασαι B,C,N,W [2%] OC,NU

¹⁴ διαρπαση *f*³⁵ *ND,W* [40%] | διαρπασει B,C,N [60%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις.¹ **32** Καὶ ὃς ἐὰν² εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν³ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.

Jesus denounces the Pharisees

33 »Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. **34** Γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. **35** Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁴ ἐκβάλλει⁵ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει⁶ πονηρά. **36** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν⁷ λαλήσωσιν⁸ οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ⁹ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. **37** Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιώθησιν, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσιν.»

The sign of the prophet Jonah

38 Τότε ἀπεκρίθησάν¹⁰ τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, «Διδάσκαλε, θέλομεν¹¹ ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν.» **39** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· «Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. **40** Ὡσπερ γὰρ ἦν¹² Ἰωνᾶς¹³ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται¹⁴ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. **41** Ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. **42** Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτήν, ὅτι ἤλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκούσαι τὴν

¹ τοῖς ἀνθρώποις f³⁵ C,D,N,W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [2%] NU

² εἰαν *rell* | αν P²¹D [10%] TR

³ τῷ νῦν f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP | τουτῷ 1 NB, C, D, N, W [5%] TR, NU | ~ 1 αἰωνι τουτῷ [5%]

⁴ θησαυρου *rell* | 1 τῆς καρδίας [5%] TR

⁵ ἐκβάλλει f³⁵ B, D, W [85%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 τα NC, N [14%] TR | 1 το [1%]

⁶ ἐκβάλλει *rell* | 1 τα N [10%] CP

⁷ εἰαν f³⁵ C, N, W (99.2%) RP, HF, OC, CP, TR | αν (0.4%) | --- NB, D (0.4%) NU

⁸ λαλήσωσιν f³⁵ N, W (97.3%) RP, HF, OC, CP, TR | λαλήσουσιν NB, C (2.2%) NU | seven other variants D (0.4%)

⁹ περὶ *rell* | υπερ CP

¹⁰ ἀπεκρίθησαν f³⁵ N, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 αὐτῷ NB, C, D [5%] NU

¹¹ θέλομεν *rell* | θελωμεν [2%] CP

¹² ἦν *rell* | ἐγενετο [2%] OC | --- D

¹³ ἰωνας *rell* | 1 ο προφητῆς [1%] OC

¹⁴ ἔσται f³⁵ NB, C [65%] RP, HF, CP, TR, NU | 1 καὶ D, W [35%] OC

σοφίαν Σολομῶνος,¹ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος ὤδε.

An empty 'house' is bad

43 »Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνδρῶν τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὐρίσκει. **44** Τότε λέγει, «Ἐπιστρέψω² εἰς τὸν οἶκόν μου³ ὅθεν ἐξῆλθον.» Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,⁴ σεσαρωμένον, καὶ κεκοσμημένον. **45** Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα, πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.»⁵

New relationships

46 Ἔτι δὲ⁶ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.⁷ **47** Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, «Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν,⁸ ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.»^{9,10} **48** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι¹¹ αὐτῷ, «Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;» **49** Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν.¹² «Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. **50** Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ¹³ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.»

Parables of the Kingdom

13:1 Ἐν δὲ¹⁴ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ¹⁵ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. **2** Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς¹⁶ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἰστήκει.

¹ σολομωνος *rell* | σολομωντος C [10%] TR (both times; C only the first)

² επιστρεψω *rell* | υποστρεψω [10%] CP

³ επιστρεψω εἰς τὸν οἶκόν μου *f*³⁵ C,W [99%] RP,HF,CP,TR | ~ 23451 *NB*,D [1%] OC,NU

⁴ σχολάζοντα *rell* | 1 καὶ *NC* [4%] OC

⁵ ταυτη τη πονηρα *rell* | ~ 231 [2%] OC

⁶ δε *f*³⁵ C(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB* [1%] NU

⁷ αυτω λαλησαι *rell* | ~ 21 D [5%] OC

⁸ εξω εστηκασιν *rell* | ~ 21 OC

⁹ σοι λαλησαι *rell* | σε ιδειν OC

¹⁰ the whole verse *f*³⁵ C(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- *NB* [1%]

¹¹ ειποντι *f*³⁵ C [98.5%] RP,HF,CP,TR | λεγοντι *NB*,D [1.5%] OC,NU | --- W

¹² ειπεν *rell* | εφη [1%] OC

¹³ ποιηση *rell* | ποιησει [5%] CP | ποιη C [0.5%] | ποιει D

¹⁴ δε *f*³⁵ C,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB* [1.5%] NU

¹⁵ απο *f*³⁵ C,W (97.7%) RP,HF,CP,TR | εκ *N* (0.5%) | --- B (1.5%) OC,NU | three other variants D (0.3%)

¹⁶ εις *f*³⁵ *NB*,C,W [30%] OC,NU | 1 το D [70%] RP,HF,CP,TR

Parable of the soils

3 Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς πολλὰ¹ λέγων· «Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπειραί.² **4** Καὶ ἐν τῇ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν· καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ³ κατέφαγεν αὐτά. **5** Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. **6** Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη. **7** Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ ἀπέπνιξαν⁴ αὐτά. **8** Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου καρπὸν· ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. **9** Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν,⁵ ἀκουέτω.»

The reason for parables

10 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον⁶ αὐτῷ, «Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;» **11** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι «Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. **12** Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὁ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. **13** Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνιούσιν. **14** Καὶ ἀναπληροῦται⁷ αὐτοῖς⁸ ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἡ λέγουσα· «Ἀκοῇ ἀκούσετε⁹ καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε¹⁰ καὶ οὐ μὴ ἴδητε. **15** Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσίν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμυσαν· μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσίν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν, καὶ ἐπιστρέψωσιν·¹¹ καὶ ἰάσωμαι¹² αὐτούς.» **16** Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν ὅτι ἀκούει.¹³ **17** ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφητὰ καὶ δίκαιοι

¹ ἐν παραβολαῖς πολλὰ **f**³⁵ C [25%] | ~ 312 **8B,D,W** [75%] **RP,HF,OC,CP, TR,NU**

² σπειραί **f**³⁵ **8D,W** [60%] **OC,CP** | σπειρεῖν **B,C** [40%] **RP,HF,TR,NU**

³ ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ **f**³⁵ **8,C(D)W** [98%] **RP,HF,CP,TR** | ἐλθόντα 23 **B** [2%] **OC,NU**

⁴ ἀπέπνιξαν **f**³⁵ **B,C,N,W** [98%] **RP,HF,OC,CP,TR** | ἐπνιξαν **8D** [2%] **NU** | one other variant

⁵ ἀκούειν **f**³⁵ **C,D,N,W** [99.5%] **RP,HF,OC,CP,TR** | --- **8B** [0.5%] **NU**

⁶ εἶπον *rell* | εἶπαν **8B** [0.5%] **NU**

⁷ ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνιούσιν καὶ ἀναπληροῦται *rell* | ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκουῶσι μὴδὲ συνῶσι μήποτε ἐπιστρέψωσι καὶ τότε πληρωθήσεται **OC**

⁸ αὐτοῖς *rell* | ἐπ 1 **D** [5%] **TR**

⁹ ἀκούσετε **f**³⁵ **8C** [80%] **RP,HF,OC,CP,TR,NU** | ἀκουσῆτε **N,W** [20%] | ἀκουσατε **B** | ἀκουσεται **D**

¹⁰ βλέψετε **f**³⁵ **B,C** [90%] **RP,HF,OC,CP,TR,NU** | βλέψητε **8N** [10%] | βλέψεται **D** | βλέψηται **W**

¹¹ ἐπιστρέψωσιν *rell* | ἐπιστρέψουσιν **N,W** [10%]

¹² ἰασώμαι **f**³⁵ [50%] **TR** | ἰασομαι **8B,C,D,N,W** [50%] **RP,HF,OC,CP,NU**

¹³ ἀκούει **f**³⁵ **W** [93%] **RP,HF,CP,TR** | ἀκούουσιν **8B,C,D,N** [7%] **OC,NU**

ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον,¹ καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Parable of the soils explained

18 »Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπειρόντος.² **19** Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἀρπάζει³ τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ—οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. **20** Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεῖς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς⁴ μετὰ χαρᾶς⁵ λαμβάνων αὐτόν. **21** οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν. Γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. **22** Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεῖς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου⁶ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. **23** Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν⁷ σπαρεῖς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιὼν,⁸ ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ· ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.»

Wheat and tares

24 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· «Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι⁹ καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἄγρῳ αὐτοῦ. **25** ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν¹⁰ ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. **26** Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. **27** Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότης εἶπον αὐτῷ, «Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἄγρῳ; Πόθεν οὖν ἔχει¹¹ ζιζάνια;» **28** Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, «Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν.» Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ,¹² «Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν¹³ αὐτά;» **29** Ὁ δὲ ἔφη.¹⁴ «Οὐ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια

¹ εἶδον f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ἰδον [0.5%] | ἰδαν N^N [0.5%] | εἶδαν B,NU | ἠδυνήθησαν εἶδεν D

² σπειρόντος f³⁵ C,D,N [98%] RP,HF,CP,TR | σπειραντος N^B,W [2%] OC,NU

³ αρπαζει rell | αιρει [2%] OC

⁴ ευθυς rell | ευθεως [4%] OC

⁵ χαρας rell | 1 δεχομενος και OC (small print)

⁶ τουτου f³⁵ C,N,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR | --- N^B,D,NU

⁷ γην την καλην f³⁵ D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 31 N^B,C,N [5%] NU | two other variants

⁸ συνιων f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | συνιεις N^B,D [1%] NU

⁹ σπειραντι f³⁵ N^B,N,W [30%] OC,CP,NU | σπειροντι C,D [70%] RP,HF,TR

¹⁰ εσπειρεν f³⁵ C,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | επεσπειρεν B,N [2%] NU | επεσπαρκεν N

¹¹ εχει f³⁵ B,C,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU | 1 τα N [5%] TR

¹² ειπον αυτω f³⁵ (N)W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | λεγουσιν 2 N(D) [1%] NU | ~ 2 λεγουσιν B,C [0.5%]

¹³ συλλεξομεν f³⁵ [80%] RP,HF,CP | συλλεξωμεν N^B,C,N [20%] OC,TR,NU | συνλεξωμεν D,W

¹⁴ εφη f³⁵ N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | φησιν N^B,C [1%] NU | λεγει D [0.5%]

ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. **30** Ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφοτέρωθεν μέχρι¹ τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν² καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, «Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δῆσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.» > »

Mustard seed

31 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· **32** ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ ἀυξηθῇ μεῖζον πάντων³ τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν⁴ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.»

Yeast

33 Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυπεν⁵ εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐξυμώθη ὅλον.»

34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ⁶ ἐλάλει αὐτοῖς, **35** ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· «Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεῦξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.»⁷

“Wheat and tares” explained

36 Τότε ἀφείδους τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς.⁸ Καὶ προσ-
ῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, «Φράσον⁹ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ.» **37** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·¹⁰ «Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. **38** Ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζανία εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. **39** Ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια τοῦ¹¹ αἰῶνος ἐστὶν, οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί εἰσιν. **40** Ὡσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ καίεται,¹² οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.¹³ **41** Ἀποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου τοὺς

¹ μέχρι f³⁵ C,N [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αχρι N | εως B,D [1%] NU | μεχρις W

² εν f³⁵ B,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU | 1 τω N,C [5%] TR

³ παντων f³⁵ [30%] OC,CP | --- NB,C,D,N,W [70%] RP,HF,TR,NU

⁴ ελθειν rell | κατελθειν CP

⁵ εκρυπεν f³⁵ N [85%] RP,HF | ενεκρυπεν NB,C,D,W [15%] OC,CP,TR,NU

⁶ ουκ f³⁵ D [95%] RP,HF,CP,TR | ουδεν NB,C,W [5%] OC,NU

⁷ κοσμου f³⁵ NC,D,W (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- B (0.5%) | long omission (0.1%)

⁸ ο ιησους f³⁵ C,W [98%] RP,HF,CP,TR | αυτου [1%] OC | --- NB,D [1%] NU

⁹ φρασον f³⁵ C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | διασαφησον NB [1%] NU

¹⁰ αυτοις f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1.5%] NU

¹¹ του f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B,D [1.5%] NU | N omits most of the verse

¹² καιεται f³⁵ C,W [90%] RP,HF,OC,CP | κατακαιεται NB [10%] TR[NU] | κατακαιονται D

¹³ τουτου f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,TR | --- NB,D [1%] CP,NU

ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν· **42** καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. **43** Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν¹ ἀκουέτω.

Treasure and pearl

44 »Πάλιν² ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν ἀγρῷ,³ ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἐκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ⁴ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

45 »Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, **46** ὃς εὐρὼν⁵ ἓνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακεν πάντα ὅσα εἶχεν καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

A fishing net

47 »Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ, **48** ἣν ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες⁶ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν· καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα,⁷ τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. **49** Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, **50** καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.»

51 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,⁸ «Συνήκατε ταῦτα πάντα;» Λέγουσιν αὐτῷ, «Ναί, Κύριε.»⁹ **52** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν¹⁰ τῶν οὐρανῶν ὁμοίως ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότη ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.»

A visit to Natsareth

53 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετήρην ἐκεῖθεν. **54** Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι¹¹ αὐτοὺς καὶ λέγειν· «Πόθεν τούτῳ ἡ

¹ ακουειν f³⁵ C,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB [0.5%] NU

² παλιν f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,D [0.5%] NU

³ εν αγρω f³⁵ D,N [30%] | 1 τω 2 B,C,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU | --- X

⁴ παντα οσα εχει πωλει f³⁵ C,N,W (91.3%) RP,HF,OC,CP,TR | ~ 4123 XD (4.1%) NU | ~ 423 B (1.1%) | 234 (2.3%) | six other variants (0.7%) | long omissions (0.6%)

⁵ ος ευρων f³⁵ C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2 δε XB(D) [1.5%] NU

⁶ αναβιβασαντες rell | 1 αυτην (D) [10%] OC | 1 και C [2%]

⁷ αγγεια f³⁵ (D)W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αγγη XB,C,N [1.5%] NU

⁸ λεγει αυτοις ο ιησους f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,D [0.5%] NU

⁹ κυριε f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,D [2%] NU

¹⁰ εις την βασιλειαν f³⁵ [90%] RP,HF,OC,CP,TR | τη βασιλεια XB,C,N,W [9%] NU | εν τη βασιλεια D [1%]

¹¹ εκπληττεσθαι f³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR | εκπλησσεσθαι XB,C,D,N,W [10%] CP,NU | two

σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; **55** Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; Οὐχὶ¹ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς² καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; **56** Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; Πόθεν οὖν τούτω ταῦτα πάντα;»³ **57** Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, «Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ⁴ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.» **58** Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

The death of John the Baptizer

14:1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης⁵ τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, **2** καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ, «Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ.» **3** Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδωκεν αὐτὸν⁶ καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ⁷ διὰ Ἡρωδιάδα, τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. **4** Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης,⁸ «Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν.» **5** Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβεῖτο⁹ τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. **6** Γενεσίων¹⁰ δὲ ἀγομένων¹¹ τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἤρρεσεν τῷ Ἡρώδῃ. **7** Ὅθεν μεθ' ὅρκου ὠμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. **8** Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, «Δός μοι,» φησὶν, «ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.» **9** Καὶ ἐλυπήθη¹² ὁ βασιλεὺς· διὰ δὲ¹³ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους, ἐκέλευσεν δοθῆναι. **10** Καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν¹⁴

other variants

¹ ουχι f³⁵ D [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ουχ NB,C,N,W [5%] NU

² ιωσης f³⁵ W [90%] RP,HF,OC,CP,TR | ιωση [2%] | ιωαννης ND [7%] | ιωσηφ B,C,N [1%] NU

³ ταυτα παντα rell | ~ 21 D,N,W [10%]

⁴ πατριδι αυτου f³⁵ N,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 B,D [0.5%] NU | ιδια 1 N [2%] | ιδια 12 C

⁵ τετραρχης f³⁵ B,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | τετραρχης NC [0.5%] NU

⁶ αυτον f³⁵ NC,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- B [0.5%]

⁷ εθετο εν φυλακη f³⁵ C,N,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 23 απεθετο NB [1%] NU | 2 τη 3 D | ~ 2 τη 3 απεθετο [0.5%] | 12 τη 3 [0.5%] | three other variants

⁸ αυτω ο ιωαννης f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 (B) [0.5%] NU | 3 N | 13 D [0.5%]

⁹ εφοβειτο f³⁵ [20%] | εφοβηθη NB,C,D,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU [the imperfect is correct]

¹⁰ γενεσιων f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | γενεσιouis NB,D [1%] NU

¹¹ αγομενων f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | αγομενοις [0.5%] | γενομενων C,N [2%] | γενομενοις NB,D [0.5%] NU

¹² ελυπηθη f³⁵ NC,W (98.7%) RP,HF,OC,CP,TR | λυπηθεις B,D (1.2%) NU | two other variants (0.1%)

¹³ δε f³⁵ NC,W (98%) RP,HF,OC,CP,TR | και (0.2%) | --- B,D (1.7%) NU

¹⁴ τον f³⁵ C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [1%]

Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. **11** Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ¹ ἐπὶ πίνακι καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἠνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. **12** Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦσαν τὸ σῶμα² καὶ ἔθαψαν αὐτό,³ καὶ ἐλθόντες⁴ ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Food for 15,000

13 Καὶ ἀκούσας⁵ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. **14** Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς⁶ εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς⁷ καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.

15 Ὡψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁸ λέγοντες· «Ἐρημός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν. Ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.» **16** Ὁ δὲ Ἰησοῦς⁹ εἶπεν αὐτοῖς· «Οὐ χρειαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν. Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.» **17** Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, «Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.» **18** Ὁ δὲ εἶπεν, «Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε.»¹⁰ **19** Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι¹¹ ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹² λαβὼν¹³ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν· καὶ κλάσας ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. **20** Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. **21** Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Peter walks on water

22 Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς¹⁴ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ¹⁵ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσει τοὺς ὄχλους. **23** Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. Ὡψίας δὲ

¹ ἠνεχθη η κεφαλη αυτου *rell* | ~ 2341 CP

² σωμα *f*³⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | πτωμα (N)B,C(D) [5%] NU

³ αυτου *f*³⁵ C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αυτον NB [0.5%] [NU]

⁴ ελθοντες *rell* | εξελθοντες CP

⁵ και ακουσας *f*³⁵ C,W [95%] RP,HF,CP,TR | ~ 2 δε NB,D [5%] OC,NU

⁶ ο ιησους *f*³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [3%] NU

⁷ αυτοις *rell* | αυτους W [5%] TR | περι αυτων D

⁸ αυτου *f*³⁵ C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [0.5%] NU

⁹ ιησους *f*³⁵ B,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- ND [1%]

¹⁰ αυτους ωδε *f*³⁵ C,W (98.8%) RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB (0.2%) NU | 1 D (0.6%) | long omissions (0.4%)

¹¹ ανακλιθηναι *rell* | ανακληθηναι CP

¹² τους χορτους *f*³⁵ [96%] RP,HF,OC,CP,TR | του χορτου NB,C,W [3%] NU | τον χορτον D [1%]

¹³ λαβων *f*³⁵ B [96%] RP,HF,OC,CP,NU | και 1 NC,W [4%] TR | ελαβεν D

¹⁴ ο ιησους *f*³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D,W [5%] NU

¹⁵ αυτου *f*³⁵ B [30%] OC,TR | --- NC,D,W [70%] RP,HF,CP,NU

γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. **24** Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν,¹ βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. **25** Τετάρτη δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν² πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς,³ περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.⁴ **26** Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταί⁵ ἐπὶ τὴν θάλασσαν⁶ περιπατοῦντα ἐταράχθησαν, λέγοντες ὅτι «Φάντασμα ἐστίν.» Καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. **27** Εὐθέως⁷ δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,⁸ λέγων· «Θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.» **28** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν,⁹ «Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σε ἐλθεῖν¹⁰ ἐπὶ τὰ ὕδατα.» **29** Ὁ δὲ εἶπεν, «Ἐλθέ.» Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ¹¹ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα ἐλθεῖν¹² πρὸς τὸν Ἰησοῦν. **30** Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν¹³ ἐφοβήθη, καὶ ἄρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξεν, λέγων, «Κύριε, σῶσόν με.» **31** Καὶ εὐθέως¹⁴ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· «Ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;» **32** Καὶ ἐμβάντων¹⁵ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. **33** Οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες¹⁶ προσ-εκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ.»

At Genesaret

34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς¹⁷ τὴν γῆν¹⁸ Γενησαρέτ.¹⁹ **35** Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν

¹ μεσον της θαλασσης ην f³⁵ NC,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | σταδιους πολλους απο της γης απειχεν B [2%] NU | ~ 4 εις 123 D | two other variants

² απηλθεν f³⁵ C,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ηλθεν NB [4%] NU

³ ο ιησους f³⁵ [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D,W [3%] NU

⁴ της θαλασσης f³⁵ C,D [97%] RP,HF,OC,CP,TR | την θαλασσαν NB,W [3%] NU

⁵ και ιδοντες αυτον οι μαθηται f³⁵ C,W (94.4%) RP,HF,OC,CP,TR | 12345 αυτου (0.9%) | 123 (1.3%) | 2 δε 345 (1.3%) | ~ 4 δε 523 B,D (0.9%) NU | 2 δε 3 N (0.2%) | three other variants (0.3%)

⁶ την θαλασσαν f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | της θαλασσης NB,C,D [3%] NU

⁷ ευθεως f³⁵ C,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ευθους NB,D [2.5%] NU

⁸ αυτοις ο ιησους f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 B [0.5%] [NU] | 1 ND [0.5%]

⁹ ο πετρος ειπεν f³⁵ [25%] | 123 αυτω B [1%] | αυτω 123 NC,W [73%]

RP,HF,OC,CP,TR,NU | αυτω 23 D | one other variant

¹⁰ προς σε ελθειν f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 NB,C,D,W [5%] NU

¹¹ ο f³⁵ C,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB,D

¹² ελθειν f³⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | και ηλθεν B,C [1%] NU | ελθιν ηλθεν ουν N

¹³ ισχυρον f³⁵ C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [0.5%]

¹⁴ και ευθεως f³⁵ [20%] CP | ~ 2 δε (N)B,C,D,W [80%] RP,HF,OC,TR,NU

¹⁵ εμβαντων f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | αναβαντων NB,D [2%] NU

¹⁶ ελθοντες f³⁵ C,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,N [2%] NU | προσελθοντες [2%]

¹⁷ εις f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | επι NB,C,D,N,W [5%] NU

¹⁸ γην f³⁵ C,N [98%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 εις NB,D,W [2%] NU

¹⁹ γενησαρετ f³⁵ N [30%] | γεννησαρετ NB,C,W [55%] RP,HF,OC,CP,TR,NU | γεννησαρεθ [14%] | γενησαρεθ [0.5%] | γεννησαρ D (According to the Targum, the name is spelled with one 'n', according to the LXX it is with two.)

περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας·
36 καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν¹ μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.

Jesus antagonizes the Pharisees—29 AD

15:1 Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ² ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ λέγοντες· **2** «Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν³ ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.» **3** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· «Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; **4** Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο, λέγων,⁴ <Τίμα τὸν πατέρα⁵ καὶ τὴν μητέρα,> καὶ <Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω.> **5** Ὑμεῖς δὲ λέγετε· <Ὁς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, «Δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς» **6**—καὶ⁶ οὐ μὴ τιμῇ⁷ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα.>⁸ Καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν⁹ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. **7** Ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσεν¹⁰ περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων **8** <Ἐγγίζει μοι¹¹ ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ¹² τοῖς χεῖλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. **9** Μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.> »

That which defiles

10 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς· «Ἀκούετε καὶ συνίετε. **11** Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος—τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.» **12** Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹³ εἶπον¹⁴ αὐτῷ, «Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι¹⁵ ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;»¹⁶ **13** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· «Πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται.

¹ καν f³⁵ [35%] OC,CP | --- NB,C,D,N,W [65%] RP,HF,TR,NU

² οι f³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [3%] NU

³ αυτων f³⁵ C,D,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [2%]

⁴ ενετειλατο λεγων f³⁵ N,C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ειπεν B,D [1.5%] NU

⁵ πατερα rel | 1 σου N,W [10%] TR

⁶ και f³⁵ N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D [3%] NU

⁷ τιμηση f³⁵ N [95%] RP,HF,OC,CP,TR | τιμησει B,C,D,N,W [5%] NU

⁸ η την μητερα f³⁵ [25%] | 123 αυτου C,N,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

⁹ την εντολην f³⁵ N,W (98.5%) RP,HF,OC,CP,TR | τον νομον NC (1.1%) | τον λογον B,D (0.4%) NU

¹⁰ προφητευσεν f³⁵ N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | επροφητευσεν NB,C,D [1%] NU

¹¹ εγγιζει μοι f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

¹² τω στοματι αυτων και f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

¹³ αυτου f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

¹⁴ ειπον f³⁵ (N)C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | λεγουσιν B,D [2%] NU

¹⁵ φαρισαιοι rel | 1 οι CP

¹⁶ ακουσαντες τον λογον εσκανδαλισθησαν rel | ~ 4123 OC

14 Ἄφετε αὐτούς. Ὁδηγοί εἰσιν τυφλοὶ¹ τυφλῶν·² τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ, ἀμφοτέρω εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται.»³

15 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, «Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην.»⁴ **16** Ὁ δὲ Ἰησοῦς⁵ εἶπεν· «Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; **17** Οὐπὼ⁶ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; **18** Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται· κἀκεῖνα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον. **19** Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. **20** Ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον, τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον.»

A crumb for a little dog

21 Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. **22** Καὶ ἰδού, γυνὴ⁷ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὀρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν⁸ αὐτῷ,⁹ λέγουσα· «Ἐλέησόν με, Κύριε, Υἱὲ¹⁰ Δαυίδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται.» **23** Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες¹¹ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἡρώτων¹² αὐτόν, λέγοντες, «Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν.» **24** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ.» **25** Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν¹³ αὐτῷ λέγουσα, «Κύριε, βοήθει μοι.» **26** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.» **27** Ἡ δὲ εἶπεν, «Ναί, Κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν.» **28** Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· «ᾧ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις. Γενηθήτω σοι ὡς θέλεις.» Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Food for 4,000 men

29 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. **30** Καὶ προσῆλθον αὐτῷ

¹ ὀδηγοί εἰσιν τυφλοὶ f³⁵ N,C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 321 B(D) [2%] NU

² τυφλῶν f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB,D [0.5%]

³ ἐμπεσοῦνται f³⁵ (D)W [30%] CP | πεσοῦνται NB,C [70%] RP,HF,OC,TR,NU

⁴ ταύτην f³⁵ C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [1%]

⁵ ἰησοῦς f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1.5%] NU

⁶ οὐπὼ f³⁵ N,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ου B,D [1%] NU

⁷ γυνὴ rell | 1 τις CP

⁸ ἐκραύγασεν f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐκραζεν B,D [1%] NU | ἐκραζεν N [1%] | ἐκραυγάζεν [1%]

⁹ αὐτῷ f³⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C [5%] NU | ὀπισω αὐτου D

¹⁰ υἱε f³⁵ N,C [99%] RP,HF,OC,CP,TR | υἱος B,D,W [1%] NU

¹¹ προσελθόντες rell | 1 αὐτῷ CP

¹² ἡρώτων f³⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ἡρωτουν NB,C,D [0.5%] NU | ἡρωτησαν [1%]

¹³ προσεκύνησεν f³⁵ C,W [90%] RP,HF,OC,CP | προσεκυνηει NB,D [10%] TR,NU

ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλούς,¹ καὶ ἐτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ,² καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς· **31** ὥστε τοὺς ὄχλους³ θαυμάσαι—βλέποντας κωφούς⁴ λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς,⁵ χωλούς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας—καὶ ἐδόξαζον⁶ τὸν Θεὸν⁷ Ἰσραήλ.

32 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν· «Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας⁸ τρεῖς προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστις⁹ οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.» **33** Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹⁰ «Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;» **34** Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, «Πόσους ἄρτους ἔχετε;» Οἱ δὲ εἶπον,¹¹ «Ἐπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.» **35** Καὶ ἐκέλευσεν¹² τοῖς ὄχλοις¹³ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. **36** Καὶ λαβὼν¹⁴ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,¹⁵ εὐχαριστήσας ἔκλασεν, καὶ ἔδωκεν¹⁶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,¹⁷ οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ.¹⁸ **37** Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. Καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,¹⁹ ἑπτὰ σφυρίδας πλήρεις. **38** Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδιῶν. **39** Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη²⁰ εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγδαλά.²¹

¹ τυφλους κωφους κυλλους f³⁵ [94%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 213 C(W) [5%] | ~ 132 N [0.5%] NU | ~ 312 B | 13 D

² του ιησου f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | αυτου NB,D [3%] NU

³ τους οχλους f³⁵ B,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | τον οχλον NC,D [5%] NU

⁴ κωφους rell | 1 ακουοντας αλαλους OC (small print)

⁵ υγιεις f³⁵ [92%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 και NB,C,D,W [8%] NU

⁶ εδοξαζον f³⁵ N [30%] CP | εδοξασαν B,C,D,N,W [70%] RP,HF,OC,TR,NU

⁷ θεον rell | 1 του [2%] CP

⁸ ημερας f³⁵ N [30%] CP,TR | ημεραι B,C,D,W [70%] RP,HF,OC,NU

⁹ νηστις f³⁵ N [25%] | νηστεις B,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁰ αυτου f³⁵ C,D,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [2%] NU

¹¹ ειπον rell | ειπαν N [2%] NU | 1 αυτω D [1%] CP

¹² εκελευσεν f³⁵ C,N,W (97%) RP,HF,OC,CP,TR | κελυσας (1.7%) | παραγγειλας NB,D (1.3%) NU | one other variant

¹³ τοις οχλοις f³⁵ N,W (78.8%) RP,HF,OC,CP,TR | τους οχλους C (19.2%) | τω οχλω NB,D (1.4%) NU | τον οχλον (0.3%) | three other variants (0.2%)

¹⁴ και λαβων f³⁵ C,N,W (97.2%) RP,HF,OC,CP,TR | ελαβεν NB,D (2.8%) NU

¹⁵ ιχθυας f³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 και NB,D [3%] NU

¹⁶ εδωκεν f³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | εδιδου NB,D [3%] NU

¹⁷ αυτου f³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [3%] NU

¹⁸ τω οχλω f³⁵ C,D,N,W [96%] RP,HF,CP,TR | τοις οχλοις NB [4%] OC,NU

¹⁹ ηραν το περισσευον των κλασματος f³⁵ N,C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 23451 B,D [1.5%] NU

²⁰ ενεβη f³⁵ NB [30%] RP,OC,TR,NU | ανεβη C,N,W [70%] HF,CP | ενβαινει D

²¹ μαγδαλα f³⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR | μαγδαλαν C,N,W [2%] | μαγαδαν NB(D)NU

The sign of the prophet Jonah

16:1 Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδειῖξαι¹ αὐτοῖς. **2** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· «Ὁψίας γενομένης λέγετε, «Εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός»· **3** καὶ πρωῒ, «Σήμερον χειμὼν, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός»· Ὑποκριταί,² τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε.³ **4** Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.»⁴ Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν.

“Beware of the leaven of the Pharisees”

5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁵ εἰς τὸ πέραν ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. **6** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, «Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.» **7** Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι «Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν.» **8** Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·⁶ «Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε;⁷ **9** Οὐπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; **10** Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων καὶ πόσας σφυρίδας ἐλάβετε; **11** Πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτου⁸ εἶπον ὑμῖν προσέχειν⁹ ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;» **12** Τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου,¹⁰ ἀλλὰ¹¹ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.

Jesus openly declares His death and ministers on that basis

16:13 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι,¹² τὸν Υἱὸν τοῦ

¹ επιδειξαι *rell* | υποδειξαι CP

² υποκριται *f*³⁵ [94%] RP, HF, OC, CP, TR | --- C, D, W [3%] NU | (omit verses 2b-3 *NB* [3%])

³ from οψιας, verse 2, to δυνασθε, end of verse 3 *f*³⁵ C, D, N, W [97%] RP, HF, CP, TR [NU] [OC adds γινωαι] | --- *NB* [3%]

⁴ του προφητου *f*³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NB*, D [1%] NU

⁵ αυτου *f*³⁵ N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NB*, C, D [2%] NU

⁶ αυτοις *f*³⁵ C [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NB*, D, W [10%] NU

⁷ ελαβετε *f*³⁵ C, W (97.4%) RP, HF, OC, CP, TR | ελαβομεν (0.6%) | εχετε *NB*, D (1.7%) NU | long omissions (0.2%)

⁸ αρτου *f*³⁵ D, W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | αρτων *NB*, C [10%] NU | αρτους [0.5%]

⁹ προσεχειν *f*³⁵ W [95.5%] RP, HF, OC, CP, TR | προσεχετε D [1%] | προσεχετε δε *NB*, C [1.5%] NU | αλλα προσεχετε [1%] | two other variants [1%]

¹⁰ του αρτου *f*³⁵ C, W (94.2%) RP, HF, OC, CP, TR | των αρτων B (1.3%) NU | --- D (0.7%) | των φαρισαιων και σαδδουκαιων *N* (0.4%) | three other variants (0.4%) | long omissions (3%)

¹¹ αλλα *f*³⁵ *NB*, C, D, W [75%] RP, HF, CP, NU | αλλ [25%] OC, TR

¹² με λεγουσιν οι ανθρωποι ειναι *f*³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 2345 B [0.5%] NU | ~ 21345 C, W [0.5%] | ~ 3452 *N* | ~ 13425 D | one other variant

Ἀνθρώπου;» **14** Οἱ δὲ εἶπον,¹ «Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἥλιαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν.» **15** Λέγει αὐτοῖς, «Ὑμεῖς δέ, τίνα με λέγετε εἶναι;» **16** Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, «Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.» **17** Καὶ ἀποκριθεὶς² ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· «Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **18** Καγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι Ἰδοῦ οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. **19** Καὶ³ δώσω σοι τὰς κλεῖς⁴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.»

20 Τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ⁵ ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν⁶ ὁ Χριστός. **21** Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα⁷ καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. **22** Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, λέγων, «Ἰλεώς σοι, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.» **23** Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπεν τῷ Πέτρῳ· «Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶ,⁸ ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.»

How to save your life

24 Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω⁹ μοι. **25** Ὃς γὰρ ἂν¹⁰ θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν. **26** Τί γὰρ ὠφελεῖται¹¹ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; **27** Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. **28** Ἀμὴν

¹ ειπον *rell* | ειπαν B [0.5%] NU

² και αποκριθεις *f*³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2 δε *XB,D* [3%] NU

³ και *f*³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *XB,D* [1%] NU

⁴ κλεις *f*³⁵ C,D [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | κλειδας *XB,W* [0.5%] NU

⁵ αυτου *f*³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *XB,C,D* [1%] NU

⁶ εστιν *f*³⁵ *XB* [35%] NU | 1 ιησους C(D)W [65%] RP,HF,OC,CP,TR

⁷ απελθειν εις ιεροσολυμα *f*³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 *XB,D* [3%] NU

⁸ μου ει *f*³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 C [0.5%] | ~ 2 εμου *XB* [2%] NU | ~ 2 εμοι D [0.5%] | one other variant

⁹ ακολουθειτω *rell* | ακολουθητω CP

¹⁰ αν *f*³⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | εαν *XB,C* [1%] NU

¹¹ ωφελειται *f*³⁵ C,D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ωφεληθησεται *XB* [3%] NU

λέγω ὑμῖν,¹ εἰσὶν τινες² ὧδε ἐστῶτες³ οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται⁴ θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.»

Jesus meets with Moses and Elijah

17:1 Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. **2** Καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο⁵ λευκὰ ὡς τὸ φῶς. **3** Καὶ ἰδού, ὤφθησαν⁶ αὐτοῖς Μωσῆς⁷ καὶ Ἡλίας⁸ μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.⁹ **4** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, «Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν¹⁰ ὧδε τρεῖς σκηνάς· σοὶ μίαν καὶ Μωσεῖ¹¹ μίαν καὶ μίαν Ἡλία.»¹² **5** Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς· καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. Αὐτοῦ ἀκούετε.»¹³ **6** Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον¹⁴ ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. **7** Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ¹⁵ εἶπεν, «Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε.» **8** Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν¹⁶ μόνον.

Elijah and 'Elijah'

9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ¹⁷ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, «Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα ἕως οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐκ

¹ ὑμῖν f³⁵ C,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 οτι NB [4%] NU

² τινες f³⁵ W [85%] RP,HF | 1 των NB,C,D [15%] OC,CP,TR,NU

³ ἐστῶτες f³⁵ W [85%] RP,HF | ἐστηκοτων [10%] OC,CP,TR | ἐστῶτων NB,C,D [5%] NU

⁴ γεύσονται rel | γεύσονται [5%] CP

⁵ ἐγένετο f³⁵ NB,C,D,W [40%] OC,CP,TR,NU | ἐγενοντο [60%] RP,HF | --- [0.5%]

⁶ ὤφθησαν f³⁵ C,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ὤφθη NB,D [4%] NU

⁷ μωσῆς f³⁵ C [90%] RP,HF,OC,CP,TR | μωυσης NB,D,W [10%] NU

⁸ ἡλίας rel | ἡλίας TR

⁹ μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες f³⁵ C(D) [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 (NB,W) [1%] NU

¹⁰ ποιήσωμεν f³⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ποιήσω NB,C [0.5%] NU

¹¹ μωσει f³⁵ [50%] OC | μωση C [47%] RP,HF,CP,TR | μωυσει NB,D [2%] NU | μωυση [1%] | μωυσι W

¹² μίαν ἡλία f³⁵ (B) [90%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 (NB,C,D,W) [10%] NU

¹³ αὐτοῦ ἀκούετε f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,D [1%] NU

¹⁴ ἐπεσον rel | ἐπεσαν NB,C,D,W [2%] NU

¹⁵ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 1236 ἀψαμενος 5 [1%] | προσήλθεν 236 ἀψαμενος 5 NB [0.5%] NU | ~ προσήλθεν 236 ἤψατο 56 D

¹⁶ τὸν ἰησοῦν f³⁵ C(D) [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αὐτὸν 2 B [0.5%] NU | ~ 2 αὐτὸν NB [1%] | 2 W

¹⁷ ἐκ rel | ἀπο [5%] OC,TR

νεκρῶν ἀναστῆ.»¹ **10** Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,² λέγοντες, «Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;» **11** Ὁ δὲ Ἰησοῦς³ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·⁴ «Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον,⁵ καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. **12** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ᾠδὴ Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλ’⁶ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. Οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ’ αὐτῶν.» **13** Τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

A tough kind of demon

14 Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν⁷ πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτόν,⁸ καὶ λέγων· **15** «Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. **16** Καὶ προσήνεγκα αὐτόν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν θεραπεῦσαι.» **17** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «ᾧ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ’ ὑμῶν;⁹ Ἔως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτόν ὧδε.» **18** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ’ αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον· καὶ ἰάθη¹⁰ ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

19 Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ’ ἰδίαν εἶπον, «Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;» **20** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν¹¹ αὐτοῖς· «Διὰ τὴν ἀπιστίαν¹² ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, «Μετάβηθι¹³ ἐντεῦθεν¹⁴ ἐκεῖ,» καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. **21** Τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.»¹⁵

22 Ἀναστρεφομένων¹⁶ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ,¹⁷ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, «Μέλλει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, **23** καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται.» Καὶ ἐλυπήθησαν

¹ ἀναστῆ f³⁵ NC(W) [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐγεῖρη B, D [0.2%] NU

² αὐτοῦ f³⁵ B, C, D [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NW [1%] NU

³ ἰησοῦς f³⁵ C [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D, W [3%] NU

⁴ αὐτοῖς f³⁵ NC [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- B, D, W [1%] NU

⁵ πρῶτον f³⁵ C [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D, W [3%] NU

⁶ ἀλλ f³⁵ NB [50%] OC, CP, TR | ἀλλὰ C, D, W [50%] RP, HF, NU

⁷ αὐτῶν f³⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1%] NU

⁸ αὐτόν rell | αὐτῷ [5%] TR | ἐμπροσθεν αὐτοῦ D | αὐτῶν [0.5%] | --- [0.5%]

⁹ ἔσομαι μεθ’ ὑμῶν f³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, C, D [3%] NU

¹⁰ ἰάθη f³⁵ [20%] | ἐθεραπεύθη NB, C, D, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹¹ ἰησοῦς εἶπεν f³⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | λέγει NB, D [3%] NU

¹² ἀπιστίαν f³⁵ C, D, W (98.3%) RP, HF, OC, CP, TR | ὀλιγοπιστίαν NB (1.5%) NU | --- (0.1%)

¹³ μεταβήθι f³⁵ C, D, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | μεταβα NB [3%] NU

¹⁴ ἐντεῦθεν f³⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐνθεν NB, D [1%] NU

¹⁵ whole verse f³⁵ C, D, W (99.4%) RP, HF, OC, CP, TR | --- NB (0.6%) NU

¹⁶ ἀναστρεφομένων f³⁵ C(D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | συστρεφομένων NB [1%] NU

¹⁷ ἐν τῇ γαλιλαίᾳ rell | εἰς τὴν γαλιλαίαν OC

σφόδρα.

Money from a fish

24 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,¹ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον,² «Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ³ δίδραχμα;» **25** Λέγει, «Ναί.» Καὶ ὅτε εἰσῆλθον⁴ εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· «Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;» **26** Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος,⁵ «Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.» Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. **27** Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν⁶ θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάнта⁷ πρῶτον ἰχθὺν ἄρον. Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.»

How to be 'big' in the Kingdom

18:1 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, «Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;» **2** Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς⁸ παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν· **3** «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. **4** Ὅστις οὖν ταπεινώσει⁹ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

About offenses

5 »Καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν¹⁰ ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. **6** Ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς εἰς¹¹ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. **7** Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν¹² ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ

¹ καπερναουμ f³⁵ C [99%] RP, HF, OC, CP, TR | καφαρναουμ NB, D, W [1%] NU

² ειπον rell | ειπαν B(D) NU

³ τα f³⁵ B, C [99%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- ND | το W [0.5%]

⁴ οτε εισηλθον f³⁵ [25%] | 1 εισηλθεν (W) [72%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 ηλθον C [1%] | ελθοντα B [1%] NU | εισελθοντα N | εισελθοντων [1%] | εισελθοντι D | one other variant [the reference is to the group, including Jesus.]

⁵ λεγει αυτω ο πετρος f³⁵ (C) W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ειποντες δε B [1%] NU | ο δε εφη απο των αλλοτριων ειποντες δε N | 12 D

⁶ την f³⁵ D [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, W [10%] NU

⁷ αναβαντα f³⁵ NB, D [40%] OC, TR, NU | αναβαινοντα W [60%] RP, HF, CP

⁸ ο ιησους f³⁵ D, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [3%] NU

⁹ ταπεινωσει rell | ταπεινωση [5%] TR

¹⁰ παιδιον τοιουτον εν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 D [1%] | ~ 31 τοιουτο B [2%] NU | ~ 132 [0.5%] | ~ 13 τοιουτο N | 1 τοιουτο 3 W | two other variants

¹¹ εις f³⁵ W [95%] RP, HF, OC | επι D, N [3%] CP, TR | περι NB [2%] NU | one other variant

¹² εστιν f³⁵ ND, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- B, N [3%] NU

ἐκεῖνῳ¹ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

8 »Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ² καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλόν,³ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. **9** Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν Γέενναν τοῦ πυρός.

God loves children

10 »Ὅρατε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. **11** Ἦλθεν γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου σῶσαι⁴ τὸ ἀπολωλός.⁵ **12** Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἐν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφείς⁶ τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη⁷ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; **13** Καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. **14** Οὕτως οὐκ ἐστὶν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἵνα ἀπόληται εἷς⁸ τῶν μικρῶν τούτων.

Handling a recalcitrant brother

15 »Ἐὰν δὲ ἀμάρτη⁹ εἰς σε¹⁰ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε,¹¹ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. **16** Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. **17** Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡς περ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης.

Agreeing in prayer

18 »Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ,¹² καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ.¹³

¹ ἐκεῖνῳ **f**³⁵ B,N(W) [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- **ND** [1%] NU

² αὐτὰ **f**³⁵ N,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | αὐτον **NB,D** [5%] NU | one other variant

³ χωλὸν ἢ κυλλόν **f**³⁵ D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 321 **NB** [0.5%] NU

⁴ σῶσαι **f**³⁵ D,N,W (83.7%) RP,HF,OC,CP,TR | ζητησαι καὶ 1 (14.8%) | [**NB** (1.5%) NU omit the whole verse]

⁵ the whole verse **f**³⁵ D,N,W (98.5%) RP,HF,OC,CP,TR | --- **NB** (1.5%) NU

⁶ ἀφείς **f**³⁵ **KN,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ἀφησει **B** [2%] NU | ἀφησι **D**

⁷ ὄρη **f**³⁵ **KN,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 καὶ **B,D** [2%] NU

⁸ εἰς **f**³⁵ **W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐν **NB,D,N** [2%] NU

⁹ ἀμαρτη **f**³⁵ **W** [25%] **CP** | ἀμαρτησι **NB,D,N** [74%] RP,HF,OC,TR,NU | ἀμαρτει [0.5%] | ἀμαρτησει [0.5%] [2nd or 1st aorist?]

¹⁰ εἰς σε **f**³⁵ D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- **NB** [1%]

¹¹ ὕπαγε **f**³⁵ **NB,D** [30%] NU | 1 καὶ **N,W** [70%] RP,HF,OC,CP,TR

¹² τῷ οὐρανῷ **f**³⁵ N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 2 **B** [0.5%] NU | τοῖς οὐρανοῖς **ND** [1%]

¹³ τῷ οὐρανῷ **f**³⁵ N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 2 **NB** [0.5%] NU | τοῖς οὐρανοῖς **D** [1%]

19 Πάλιν ἀμὴν¹ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν² ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 20 Οὗ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.»

About forgiveness

21 Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν,³ «Κύριε, ποσάκις ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ· ἕως ἐπτάκις;» 22 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Οὐ, λέγω σοι, ἕως ἐπτάκις, ἀλλ’⁴ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά.

23 »Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὃς ἠθέλησεν συναῖρει λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. 24 Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. 25 Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ⁵ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ⁶ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ⁷ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα εἶχεν,⁸ καὶ ἀποδοθῆναι. 26 Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων, «Κύριε,⁹ μακροθύμησον ἐπ’ ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω.»¹⁰ 27 Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.

28 »Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὑρεν ἓνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ ὃς ὠφείλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. Καὶ κρατήσας αὐτόν ἔπνιγεν, λέγων, «Ἀπόδος μοι¹¹ εἰ¹² τι ὀφείλεις.» 29 Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ¹³ παρεκάλει αὐτόν, λέγων, «Μακροθύμησον ἐπ’ ἐμοί, καὶ¹⁴ ἀποδώσω σοι.» 30 Ὁ δὲ οὐκ ἠθέλεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν ἕως οὗ¹⁵ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. 31 Ἰδόντες δὲ¹⁶ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ

¹ ἀμην f³⁵ B [95%] RP, HF, OC, CP [NU] | --- xD [4%] TR | δε N, W [1%]

² ὑμῶν συμφωνήσωσιν f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | εξ 12 [1.5%] | 1 συμφωνήσουσιν N [0.5%] | ~ 2 εξ 1 B [1%] NU | ~ συμφωνήσουσιν εξ 1 xD [0.5%] | two other variants

³ αὐτῷ ο πετρος ειπεν f³⁵ N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 2341 B [1%] NU | 234 x | ~ 341 D

⁴ ἀλλ rell | ἀλλα B, D [0.5%] NU

⁵ αὐτοῦ rell | αὐτῷ CP

⁶ αὐτοῦ f³⁵ N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- xB, D [0.5%] NU

⁷ αὐτοῦ f³⁵ D, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- xB [1%] NU

⁸ εἶχεν f³⁵ xD, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | εχει B [1%] NU

⁹ κυριε f³⁵ xW [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- B, D [1%] NU

¹⁰ σοι αποδωσω f³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 xB [3%] NU | 2 D

¹¹ μοι f³⁵ C [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- xB, D, W [3%] NU

¹² ει rell | ο [5%] TR

¹³ εις τους ποδας αὐτοῦ f³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- xB, C, D [3%] NU (easy homoioteleuton)

¹⁴ καὶ rell | 1 παντα W [10%] TR

¹⁵ ου f³⁵ D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- xB, C [0.5%] NU

¹⁶ δε f³⁵ C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ουν xB, D [0.5%] NU

γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἐαυτῶν¹ πάντα τὰ γενόμενα. **32** Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ· «Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. **33** Οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ² σε ἠλέησα;» **34** Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς ἕως οὗ ἀποδοῦναι πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ.³

35 »Οὕτως καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος⁴ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.»⁵

Jesus ministers in Perea—29/30 AD

19:1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. **2** Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.

Jesus denies divorce

3 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ⁶ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ,⁷ «Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;» **4** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·⁸ «Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας⁹ ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; **5** Καὶ εἶπεν, ὅτι ἕνεκεν¹⁰ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ¹¹ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται¹² πρὸς τὴν γυναῖκα¹³ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.» **6** Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.» **7** Λέγουσιν αὐτῷ, «Τί οὖν Μωσῆς¹⁴ ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν;»¹⁵ **8** Λέγει αὐτοῖς ὅτι «Μωσῆς¹⁶ πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. **9** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν

¹ εαυτων *rell* | αυτων D [10%] TR

² και εγω *f*³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | καγω P²⁵XB,D [1%] NU

³ αυτω *f*³⁵ X,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B,D [1%] NU

⁴ επουρανιος *f*³⁵ C,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ουρανιος XB,D [5%] NU

⁵ τα παραπτωματα αυτων *f*³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,D [1%] NU (possible homoioteleuton)

⁶ οι *f*³⁵ ND [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- P²⁵B,C,W [5%] NU

⁷ αυτω *f*³⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,C(D) [5%] NU

⁸ αυτοις *f*³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,D [1%] NU

⁹ ποιησας *f*³⁵ X,C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | κτισας B [1%] NU

¹⁰ ενεκεν *f*³⁵ C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ενεκα XB [0.5%] NU

¹¹ αυτου *f*³⁵ C [50%] OC,CP | --- XB,D,W [50%] RP,HF,TR,NU

¹² προσκολληθησεται *f*³⁵ XC [90%] RP,HF,CP,TR | κολληθησεται B,D,W [10%] OC,NU

¹³ προς την γυναικα *f*³⁵ [20%] | τη γυναικι XB,C,D,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁴ μωσης *rell* | μουσης B(D)N,W [5%] NU

¹⁵ αυτην *f*³⁵ B,C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- XD [1%]

¹⁶ μωσης *rell* | μουσης B(D)N,W [5%] NU

ἀπολύση τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,¹ καὶ γαμήσῃ² ἄλλην μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται.»³ **10** Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁴ «Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναίκος, οὐ συμφέρει γαμήσαι.» **11** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· «Οὐ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον τοῦτον,⁵ ἀλλ’ οἷς δέδοται. **12** Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν⁶ οὕτως, καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω.»

Jesus blesses children

13 Τότε προσηνέχθη⁷ αὐτῷ παῖδιά, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς⁸ καὶ προσεύξεται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. **14** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, «Ἄφετε τὰ παῖδιά, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» **15** Καὶ ἐπιθείς αὐτοῖς τὰς χεῖρας⁹ ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

It is difficult for a rich person to enter the Kingdom

16 Καὶ ἰδοὺ, εἷς τις¹⁰ προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ,¹¹ «Διδάσκαλε ἀγαθέ,¹² τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον;»¹³ **17** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· «Τί με λέγεις ἀγαθόν;¹⁴ Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός.¹⁵ Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν,¹⁶ τήρησον τὰς ἐντολάς.» **18** Λέγει αὐτῷ, «Ποίας;» Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· «Τὸ <Οὐ φονεύσεις, Οὐ μοιχεύσεις, Οὐ κλέψεις, Οὐ ψευδομαρτυρήσεις,

¹ μη επι πορνεια f³⁵ N,C,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU | ει 123 [3%] TR | παρεκτος λογου πορνειας B,D [2%]

² γαμηση rell | γαμησει [5%] CP

³ και ο απολελυμενην γαμησας μοιχαται f³⁵ B [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- ND [0.5%] NU | 123 γαμων 5 C,N,W [4.5%] | ωσαντως 12 γαμων 35 P²⁵

⁴ αυτου f³⁵ I²⁵D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [0.5%]

⁵ τουτον f³⁵ N,C,D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- B [1%]

⁶ εγεννηθησαν rell | εγεννησαν [1%] CP

⁷ προσηνεχθη f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,TR | προσηνεχθησαν NB,C,D [3%] CP,NU

⁸ τας χειρας επιθη αυτοις rell | ~ 3412 [1%] OC

⁹ αυτοις τας χειρας f³⁵ C,W [96%] RP,HF,CP,TR | ~ 231 B,D [3%] OC,NU | ~ 23 επ αυτους N | 23 [1%]

¹⁰ τις f³⁵ [25%] | --- NB,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹¹ ειπεν αυτω f³⁵ C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB [2%] NU | λεγει 2 D

¹² αγαθε f³⁵ C,W (99%) RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D (1%) NU

¹³ ποιησω ινα εχω ζων αιωνιον f³⁵ (W) [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 12 σχω 45 B,C,D [0.5%] NU | ποιησας 45 κληρονομησω N [1%]

¹⁴ λεγεις αγαθον f³⁵ C,W (99%) RP,HF,OC,CP,TR | ερωτας περι του αγαθου NB(D) (0.9%) NU | --- (0.2%)

¹⁵ ουδεις αγαθος ει μη εις ο θεος f³⁵ C,W (99.1%) RP,HF,OC,CP,TR | εις (-ε. B) εστιν ο αγαθος N(B) (0.3%) NU | εις εστιν αγαθος D (0.6%)

¹⁶ εισελθειν εις την ζωνην f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2341 NB,C(D) [3%] NU

19 Τίμα τὸν πατέρα¹ καὶ τὴν μητέρα,»² καὶ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.» » 20 Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· «Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην³ ἐκ νεότητός μου.⁴ Τί ἔτι ὑστερῶ;» 21 Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δός⁵ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ.⁶ καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.» 22 Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως πλούσιος⁷ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 24 Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν⁸ ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.»⁹ 25 Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹⁰ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, «Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;» 26 Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, «Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ Θεοῦ πάντα δυνατά.»¹¹

27 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· «Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. Τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;» 28 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς, οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ Παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε¹² καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους,¹³ κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. 29 Καί, πᾶς ὃς¹⁴ ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς¹⁵ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου,

¹ πατερα *rell* | 1 σου W [35%] TR

² μητερα *rell* | 1 σου [5%] CP

³ εφυλαξαμην *f*³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εφυλαξα *NB,D* [1.5%] NU

⁴ εκ νεοτητος μου *f*³⁵ C,W (99%) RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB* (1%) NU | 12 D

⁵ δος *f*³⁵ *NC,W* [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τοις B,D [0.5%] [NU]

⁶ ουρανω *f*³⁵ *NW* [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ουρανοις B,C,D [0.5%] NU

⁷ δυσκολως πλουσιος *f*³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 *NB,C,D* [3%] NU

⁸ διελθειν *f*³⁵ B,D [90%] RP,HF,OC,CP,TR,NU | εισελθειν *N,C(W)* [10%]

⁹ εις την βασιλειαν του θεου εισελθειν *f*³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 612345 B,D [0.5%] NU | 12345 *N* [0.5%] | 123 των ουρανων [0.5%]

¹⁰ αυτου *f*³⁵ W [90%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB,C,D* [10%] NU

¹¹ παντα δυνατα *f*³⁵ B,C,W [70%] RP,HF,CP,NU | ~ 21 *N* [0.5%] | 12 εστιν D [30%] OC,TR

¹² καθισεσθε *f*³⁵ C,D [94%] RP,HF,OC,CP,TR | καθεσθε *NB,W* [5%] NU | καθεσθησεσθε [1%] | two other readings

¹³ θρονους *rell* | θρονων CP

¹⁴ ος *f*³⁵ [90%] RP,HF,OC,CP,TR | οστις *NB,C,D,W* [10%] NU

¹⁵ οικιας η αδελφους η αδελφας η πατερα η μητερα η γυναικα η τεκνα η αγρους *f*³⁵ W [66%] RP,HF,OC,TR | οικιαν 2-15 *f*^{35pt} [30%] CP | 1-9,12-15 B [0.5%] NU | 3-15 *N* [0.5%] | ~ 3-15,21 C [1%] | 1-5,8-9,12-15 D | ~ 3-6 γονεις 12-15,21 [1%] | at least three further variations [Plural or singular? As with the brothers, if you only have one, that is all you can leave; and if you have none, you leave none. In the parallel passages in Mark and Luke, the evidence is all but unanimous for the singular, so where did Matthew get the plural? Matthew heard Jesus say it, in Hebrew, whereas Mark and Luke did not.

ἐκατονταπλασίονα λήψεται,¹ καὶ ζῶν αἰώνιον κληρονομήσει. **30** Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ² ἔσχατοι πρῶτοι.

The desperate landowner

20:1 »Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρῶτῳ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. **2** Καὶ συμφωνήσας³ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. **3** Καὶ ἐξελθὼν περὶ⁴ τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς. **4** Καὶ ἐκεῖνοις⁵ εἶπεν, «Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν.» Οἱ δὲ ἀπῆλθον. **5** Πάλιν⁶ ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην⁷ ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. **6** Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν⁸ ἐξελθὼν εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,⁹ καὶ λέγει αὐτοῖς, «Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;» **7** Λέγουσιν αὐτῷ, «Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.» Λέγει αὐτοῖς, «Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε.»¹⁰ **8** Ὁψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, «Κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων.» **9** Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. **10** Ἐλθόντες δὲ¹¹ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλείονα¹² λήψονται.¹³ καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον.¹⁴ **11** Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,

Since comparatively few people would have more than one house, presumably, the singular is expected. If the original of Matthew was singular, why would anyone change it to plural, since no one did it in Mark or Luke? But if the original was plural, there would be obvious pressure to change it to singular. The cruel fact is that the family representatives are evenly divided, but I consider that the better representatives are generally on the side of the plural. Putting it all together, I consider that the first form reproduces the archetype, even though there is reasonable doubt.]

¹ ληψεται rell | λημψεται NB,C,D,W [1%] NU

² και rell | 1 οι C [5%] CP

³ και συμφωνησας f³⁵ [85%] RP,HF,OC,CP | ~ 2 δε NB,C,D,W [15%] TR,NU

⁴ περι rell | 1 την C [5%] TR

⁵ και εκεινοις f³⁵ NB,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU | κακεινοις C,D [10%] TR

⁶ παλιν f³⁵ B,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 δε NC,D [1%] [NU]

⁷ ενατην f³⁵ NB,C,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU | εννατην (D) [10%] TR

⁸ ωραν f³⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

⁹ αργους f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

¹⁰ και ο εαν η δικαιον ληψεσθε f³⁵ (C,N,W) [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

¹¹ ελθοντες δε f³⁵ N,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ και 1 B,C,D [2%] NU | 12 και N [0.5%]

¹² πλειονα f³⁵ N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | πλειον B,C,N,W [3%] NU | πλειω D

¹³ ληψονται rell | λημψονται NB,C,D,W [1%] NU | λημψοντε N

¹⁴ και αυτοι ανα δηναριον f³⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 3412 B | ~ το 3412 N [0.5%] [NU] | ~ 34 το 12 C | 12 το 34 N

12 λέγοντες ὅτι¹ «Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας τοῖς βαστάσασιν τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.»
 13 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν·² «Ἐταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε. Οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; 14 Ἄρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε. Θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. 15 Ἦ³ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι ὃ θέλω⁴ ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ⁵ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;» 16 Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.»⁶

Jesus alerts the disciples, again

17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς δώδεκα μαθητάς⁷ κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ⁸ εἶπεν αὐτοῖς· 18 «Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, 19 καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι. Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.»⁹

Selfish ambition rebuked

20 Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ.¹⁰ 21 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, «Τί θέλεις;» Λέγει αὐτῷ, «Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ ἐκκλυσμῶν¹¹ σου¹² ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.» 22 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ¹³ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;»¹⁴ Λέγουσιν αὐτῷ, «Δυνάμεθα.» 23 Καὶ¹⁵ λέγει αὐτοῖς· «Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ

¹ ὅτι f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

² εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 ND [0.5%] NU | ~ 321 B | one other variant

³ η f³⁵ N,C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- B,D [0.5%]

⁴ ποιῆσαι ὃ θέλω f³⁵ C,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 NB,D [3%] NU | 1 ὡς 3 W

⁵ εἰ f³⁵ [85%] RP,HF,OC,CP,TR | η NB,C,D,N,W [15%] NU

⁶ πολλοὶ γὰρ εἰσιν κλητοὶ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ f³⁵ C,D,N,W (98.5%) RP,HF,OC,CP,TR | --- NB (1.5%) NU

⁷ μαθητάς f³⁵ B,C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- ND [1.5%]

⁸ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ f³⁵ C,D,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 4123 NB [3%] NU

⁹ ἀναστήσεται f³⁵ B,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐγεγρησεται NC,N [1%] NU

¹⁰ παρ' f³⁵ NC,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | απ B,D [0.5%] NU

¹¹ ἐκκλυσμῶν rell | ἐκκλυσμῶν CP

¹² σου rell | --- D [5%] TR

¹³ η f³⁵ C,N,W [90%] RP,HF,OC,CP | καὶ [9%] TR | --- NB,D [1%] NU

¹⁴ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

¹⁵ καὶ f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε,¹ τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ ἐωνύμων μου² οὐκ ἔστιν ἐμὸν³ δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου.»

24 Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. **25** Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν· «Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· **26** οὐχ οὕτως δὲ⁴ ἔσται⁵ ὑμῖν. Ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται⁶ ὑμῶν διάκονος, **27** καὶ ὃς ἐὰν⁷ θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔσται⁸ ὑμῶν δοῦλος· **28** ὥσπερ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου—οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.»

Two blind men

29 Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. **30** Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν, λέγοντες, «Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε,⁹ Υἱὸς Δαβὶδ.» **31** Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μείζον ἔκραζον,¹⁰ λέγοντες, «Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, Υἱὸς Δαβὶδ.» **32** Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, «Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;» **33** Λέγουσιν αὐτῷ, «Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν¹¹ ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί.»¹² **34** Σπλαγχνισθεὶς¹³ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν,¹⁴ καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί,¹⁵ καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

¹ και το βαπτισμα ο εγω βαπτίζομαι βαπτισθησεσθε f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

² μου f³⁵ N,W [85%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D [15%] NU

³ εμον f³⁵ NB,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τουτο C,D,W [3%] [NU]

⁴ δε f³⁵ C [85%] RP,HF,CP,TR | --- NB,D,W [15%] OC,NU

⁵ εσται f³⁵ [20%] | 1 εν NB,C,D,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁶ εσται rell | εστω [10%] TR

⁷ εαν f³⁵ C,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR | αν NB,D,W [0.5%] NU | --- [0.5%]

⁸ εσται f³⁵ P45C,N,W [35%] OC,CP,NU | εστω B [65%] RP,HF,TR | εστε ND

⁹ ελεησον ημας κυριε f³⁵ P45C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | ~ 312 B [0.5%] | 12 ησου N [1%] | 123 ησου N | 12 D [0.5%]

¹⁰ εκραζον f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | εκαρξαν NB,D [1%] NU | εκραυγασαν P⁴⁵ | εκραυγαζον [1%]

¹¹ ανοιχθωσιν f³⁵ C,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ανοιγωσιν B [3%] NU | ανυγωσιν ND | ανεωχθωσιν W

¹² ημων οι οφθαλμοι f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 (υμων N) (N)B,D [1%] NU

¹³ σπλαγχνισθεις rell | σπλαχνισθεις CP

¹⁴ των οφθαλμων αυτων f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | 12 αυτου N | 1 ομματων 3 D [1%] NU | ~ 31 ομματων B

¹⁵ αυτων οι οφθαλμοι f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

The last week

The triumphal entry—Sunday, 03/31/30 AD

21:1 Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγῇ,¹ πρὸς² τὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν, τότε ὁ³ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, **2** λέγων αὐτοῖς· «Πορεύθητε⁴ εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι⁵ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε ὄνον δεδεμένην,⁶ καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς. Λύσαντες ἀγάγετέ μοι. **3** Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ Κύριος αὐτῶν χρειάν ἔχει· εὐθέως⁷ δὲ ἀποστέλλει⁸ αὐτούς.» **4** Τοῦτο δὲ ὅλον⁹ γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· **5** «Εἶπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, ὁ Ἰδοῦ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πρᾶς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον, καὶ¹⁰ πῶλον, υἱὸν ὑποζυγίου.» **6** Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν¹¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, **7** ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹² αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν,¹³ καὶ ἐπεκάθισεν¹⁴ ἐπάνω αὐτῶν. **8** Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν αὐτῶν¹⁵ τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννουν ἐν τῇ ὁδῷ. **9** Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹⁶ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· «Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυίδ.» «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.» «Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.» **10** Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, «Τίς ἐστὶν οὗτος;» **11** Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, «Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ προφήτης¹⁷ ὁ ἀπὸ Ναζαρετ¹⁸ τῆς Γαλιλαίας.»

¹ βηθσφαγῇ f³⁵ N,W [85%] RP,HF,OC,CP | βηθφαγῇ NB,C,D [15%] TR,NU | three other spellings

² πρὸς f³⁵ NC,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εἰς B [0.5%] NU

³ ο f³⁵ N(N)W [93%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B,C,D [7%] NU

⁴ πορεύθητε f³⁵ C,N,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | πορευεσθε NB,D [4%] NU | one other variant

⁵ απεναντι f³⁵ N,W [95%] RP,HF,OC,TR | κατεναντι NB,C,D [5%] CP,NU

⁶ δεδεμένην rell | δεδεμενον CP

⁷ ευθεως f³⁵ C(D)N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ευθυς NB [1%] NU

⁸ αποστελλει f³⁵ C,N,W [96%] RP,HF,OC,CP | αποστελει NB,D [4%] TR,NU | one other variant

⁹ ολον f³⁵ B,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NC,D [1%] NU

¹⁰ και f³⁵ C,D,W (98%) RP,HF,OC,CP,TR | 1 επι NB,N (2%) NU

¹¹ προσεταξεν f³⁵ N,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | συνεταξεν B,C,D [0.5%] NU

¹² επανω f³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | επ NB,D [2%] NU | --- [1%]

¹³ αυτων f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

¹⁴ επεκαθισεν rell | επεκαθισαν [2%] some TRs | εκαθισεν N,W [4%] | εκαθισαν N | εκαθητο D | two further variants

¹⁵ αυτων f³⁵ D,W [30%] | εαντων NB,C,N [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁶ προαγοντες f³⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 αυτον NB,C,D [2%] NU

¹⁷ ιησους ο προφητης f³⁵ C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 NB,D [0.5%] NU | 23 [1%]

¹⁸ ναζαρετ f³⁵ N,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR | ναζαρεθ NB,C,D [10%] NU

The second cleansing of the temple

12 Καὶ εἰσῆλθεν ὁ¹ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Θεοῦ² καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς. **13** Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Γέγραπται, «Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται,» ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε³ «σπήλαιον ληστῶν.»» **14** Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ⁴ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

15 Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν καὶ τοὺς παῖδας⁵ κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας, «Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαβὶδ,» ἠγανάκτησαν **16** καὶ εἶπον⁶ αὐτῷ, «Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν;» Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· «Ναί. Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι «Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;»» **17** Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν καὶ ἡλίσθη ἐκεῖ.

“If you have faith”—Monday, 04/01/30 AD

18 Πρωΐας⁷ δέ, ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν. **19** Καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ’ αὐτήν καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον. Καὶ λέγει αὐτῇ, «Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.» Καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῇ. **20** Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, «Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῇ.» **21** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, «Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,» γενήσεται. **22** Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν⁸ αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήψεσθε.»⁹

About John’s baptism—Tuesday, 04/02/30 AD

23 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ¹⁰ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, «Ὡς ποία ἐξουσία ταῦτα ποιεῖς;» καὶ «Τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην;» **24** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποία ἐξουσία ταῦτα ποιῶ. **25** Τὸ βάπτισμα¹¹ Ἰωάννου—

¹ ο f³⁵ D,N [92%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,W [8%] NU

² του θεου f³⁵ C,D,N,W (96.6%) RP,HF,OC,CP,TR | 2 (0.2%) | --- NB (3.2%) NU

³ εποιησατε f³⁵ C,D(N)W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ποιειτε NB [0.5%] NU

⁴ χωλοι και τυφλοι f³⁵ C,N,W [96%] RP,HF,OC,CP | ~ 321 NB,D [4%] TR,NU

⁵ παιδας f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τους NB,D,N [1%] NU

⁶ ειπον P⁴⁵ rell | ειπαν NB,D [0.5%] NU

⁷ πρωιας f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | πρωι NB,D [0.5%] NU

⁸ εαν f³⁵ C,W [70%] RP,HF,OC,CP | αν NB [30%] TR,NU | --- D

⁹ ληψεσθε rell | λημψεσθε NB,NU | λημψεσθαι D,W [0.5%] | ληψεσθαι [0.5%]

¹⁰ ελθοντι αυτω f³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ελθοντος αυτου NB,C,D [3%] NU | εισελθοντι 2 [0.5%]

¹¹ βαπτισμα f³⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 το NB,C [0.5%] NU

πόθεν ἦν· ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων;» Οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ¹ ἑαυτοῖς, λέγοντες· «Ἐὰν εἴπωμεν, «Ἐξ οὐρανοῦ,» ἔρεϊ ἡμῖν, «Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;» **26** Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, «Ἐξ ἀνθρώπων,» φοβούμεθα τὸν ὄχλον, πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην.» ² **27** Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, ³ «Οὐκ οἶδαμεν.» Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, «Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Two parables against the Pharisees

28 »Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἀνθρωπὸς τις ⁴ εἶχεν τέκνα δύο· καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, «Τέκνον, ὑπάγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου.» ⁵ **29** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Οὐ θέλω» (ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν). **30** Καὶ προσελθὼν ⁶ τῷ ἐτέρῳ ⁷ εἶπεν ὡσαύτως. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Ἐγώ, κύριε»· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. **31** Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός;» Λέγουσιν αὐτῷ, ⁸ «Ὁ πρῶτος.» Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. **32** Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ⁹ ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ ¹⁰ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

33 »Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε· Ἀνθρωπὸς τις ¹¹ ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὥρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ὠκοδόμησεν πύργον. Καὶ ἐξέδοτο ¹² αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. **34** Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. **35** Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ—ὄν μὲν ἔδηραν, ¹³ ὄν δὲ ἀπέκτειναν, ὄν δὲ ἐλιθοβόλησαν. **36** Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. **37** Ὑστερον δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, «Ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.» **38** Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· «Οὗτός ἐστιν ὁ

¹ παρ f³⁵ NC,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εν B [0.5%] NU

² εχουσιν τον ιωαννην ως προφητην f³⁵ D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 45123 NB,C [1.5%] NU

³ ειπον tell | ειπαν ND [0.5%] NU

⁴ τις f³⁵ C [50%] OC,CP | --- NB,D,W [50%] RP,HF,TR,NU

⁵ μου f³⁵ B,W [92%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NC,D [8%] NU

⁶ και προσελθων f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2 δε NB,D [3%] NU

⁷ ετερω f³⁵ NC,D,W [70%] HF,NU | δευτερω B [30%] RP,OC,CP,TR

⁸ αυτω f³⁵ C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

⁹ προς υμας ιωαννης f³⁵ D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 NB,C [2%] NU

¹⁰ ου f³⁵ NC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ουδε B [3%] NU | --- D

¹¹ τις f³⁵ [90%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D,W [10%] NU

¹² εξεδото f³⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εξεδετο NC [0.5%] NU | εξεδετε B

¹³ εδηραν f³⁵ [25%] | εδειραν NB,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

κληρονόμος. Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν¹ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.» **39** Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον² ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. **40** Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις;» **41** Λέγουσιν αὐτῷ· «Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται³ ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν.» **42** Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς Γραφαῖς· «Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν»; **43** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. **44** Καί, ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συν-θλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.»⁴

45 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. **46** Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς⁵ προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Parable of the wedding feast

22:1 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς,⁶ λέγων· **2** «Ὡμοιωθῇ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. **3** Καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. **4** Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, «Εἵπατε τοῖς κεκλημένοις· «Ἰδοὺ, τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα·⁷ οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἔτοιμα. Δεῦτε εἰς τοὺς γάμους.»» **5** Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον—ὁ⁸ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ⁹ δὲ εἰς¹⁰ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. **6** Οἱ δὲ λοιποὶ, κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. **7** Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος¹¹ ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.

¹ κατασχωμεν f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | σχωμεν NB,D [1.5%] NU

² αυτον εξεβαλον rell | ~ 21 CP

³ εκδωσεται rell | εκδοσεται [10%] TR | εκδωσει C [0.5%]

⁴ the whole verse f³⁵ NB,C,W [99.9%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- D

⁵ επειδη ως f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | επει εις B [1%] NU | επι εις N | επι 2 D | one other variant

⁶ αυτοις εν παραβολαις f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 B,D [2%] NU | ~ 31 N | 23 [0.5%]

⁷ ητοιμασα f³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ητοιμακα NB,C,D [4%] NU

⁸ ο f³⁵ NC [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ος B,W [5%] NU | οι D

⁹ ο f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ος NB,C,W [5%] NU | οι D

¹⁰ εις f³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | επι NB,C,D [4%] NU

¹¹ και ακουσας ο βασιλευς εκεινος f³⁵ C,W [95%] RP,HF,CP | ~ 5342 D | ~ 2 δε 345 [1%] OC | ~ 2 δε 34 TR | ~ 3 δε 42 [1%] | ~ 3 δε 4 NB [2%] NU | ~ 3 δε 425 [1%] | one other variant

8 »Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· Ὁ μὲν γάμος ἑτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. 9 Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν¹ εὗρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.» 10 Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους² εὗρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. 11 Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἑνδυμα γάμου. 12 Καὶ λέγει αὐτῷ, Ὑπαίτις, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἑνδυμα γάμου; Ὁ δὲ ἐφίμωθη. 13 Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς³ τοῖς διακόνοις, Ἀθήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας,⁴ ἄρατε αὐτὸν καὶ⁵ ἐκβάλετε⁶ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.» Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόντων. 14 Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.»

Jesus bests the Herodians

15 Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. 16 Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν, μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέγοντες· «Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις· καὶ οὐ μέλει⁷ σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. 17 Εἰπὲ οὖν ἡμῖν τί σοι δοκεῖ· ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὔ;» 18 Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν· «Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; 19 Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου.» Οἱ δὲ προσήνεγκαν⁸ αὐτῷ δηνάριον. 20 Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;» 21 Λέγουσιν αὐτῷ, «Καίσαρος.» Τότε λέγει αὐτοῖς, «Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.» 22 Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.⁹

Jesus bests the Sadducees

23 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, οἱ¹⁰ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, 24 λέγοντες· «Διδάσκαλε, Μωσῆς¹¹ εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 25 Ἦσαν δὲ παρ’

¹ αν f³⁵ D,W [60%] RP,HF,TR | εαν xB,C [40%] OC,CP,NU | --- [0.5%]

² οσους f³⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ους xB,D [0.5%] NU

³ ειπεν ο βασιλευς f³⁵ C,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 xB [2%] NU

⁴ χειρας και ποδας f³⁵ [60%] CP | ~ 321 xB,C,W [40%] RP,HF,OC,TR,NU | ποδων 2 χειρων D

⁵ αρατε αυτον και f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- xB [3%] NU | 3 D

⁶ εκβαλετε f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 αυτον xB(D) [3%] NU

⁷ μελει rell | μελλει [10%]

⁸ προσηνεγκαν rell | προνηνεγκαν CP

⁹ απηλθον rell | απηλθαν B,D,W [0.5%] NU

¹⁰ οι f³⁵ [65%] RP,HF,OC,CP,TR | --- xB,D,W [35%] NU

¹¹ μωσης f³⁵ x [95%] RP,HF,OC,CP,TR | μωυσης B,D,W [5%] NU

ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί. Καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας¹ ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. **26** Ὅμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. **27** Ὑστερον δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ² ἡ γυνή. **28** Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει³ τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται⁴ γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.» **29** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. **30** Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται,⁵ ἀλλ' ὥς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ⁶ ἐν⁷ οὐρανῷ εἰσιν. **31** Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, λέγοντος, **32** Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς⁸ Θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων.» **33** Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Jesus bests the Pharisees

34 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. **35** Καὶ ἐπηρώτησεν εἰς ἐξ αὐτῶν, νομικός,⁹ πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων,¹⁰ **36** «Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;» **37** Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹¹ ἔφη¹² αὐτῷ· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ¹³ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ¹⁴ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.» **38** Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη¹⁵ ἐντολή. **39** Δευτέρα δὲ ὁμοία αὕτη,¹⁶ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.» **40** Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὁλος ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμονται.»¹⁷

¹ γαμησας f³⁵ D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | γημας NB [3%] NU

² και f³⁵ D [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,W [3%] NU

³ ουν αναστασει f³⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,D [5%] NU

⁴ εσται rell | 1 η [1%] OC

⁵ εκγαμίζονται f³⁵ [93%] RP,HF,OC,CP,TR | γαμίζονται NB,D [5%] NU | γαμισκονται W [1%] | three other variants [1%]

⁶ του θεου f³⁵ W [95%] RP,HF,CP,TR | 2 & [4%] OC | --- B,D [1%] NU

⁷ εν f³⁵ D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τω NB [5%] NU

⁸ ο θεος f³⁵ [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 B [2%] [NU] | --- ND,W [0.5%] (An easy case of homoioteleuton, or -arcton, or both.)

⁹ νομικος rell [NU] | --- [1%]

¹⁰ και λεγων f³⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [0.5%] NU

¹¹ ιησους f³⁵ (D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [1%] NU

¹² εφη rell | ειπεν W [5%] TR

¹³ τη f³⁵ D [40%] OC,TR,NU | --- NB,W [60%] RP,HF,CP

¹⁴ τη f³⁵ ND [60%] OC,TR,NU | --- B,W [40%] RP,HF,CP

¹⁵ πρωτη και μεγαλη f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 321 D | ~ η 321 NB [3.5%] NU | η 123 [1%] | η 12 η 3 W

¹⁶ αὕτη f³⁵ [50%] | αὐτῇ [50%] RP,HF,OC,CP,TR,NU | ταυτη D | --- B (some uncials can be ambiguous)

¹⁷ και οι προφηται κρεμονται f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ κρεματα 123 NB,D [1%] NU

41 Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, **42** λέγων, «Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ· τίνας υἱὸς ἐστίν;» Λέγουσιν αὐτῷ, «Τοῦ Δαυίδ.» **43** Λέγει αὐτοῖς· «Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ,¹ λέγων, **44** «Εἶπεν ὁ² Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον³ τῶν ποδῶν σου» »; **45** Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν «Κύριον», πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;» **46** Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο⁴ ἀποκριθῆναι αὐτῷ⁵ λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέν τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι⁶ αὐτὸν οὐκέτι.

Jesus excoriates the scribes and Pharisees

23:1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, **2** λέγων· «Ἐπὶ τῆς Μωσέως⁷ καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· **3** πάντα οὖν ὅσα ἐὰν⁸ εἰπωσιν ὑμῖν τηρεῖν,⁹ τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε·¹⁰ κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. **4** Δεσμεύουσιν γὰρ¹¹ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα,¹² καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ¹³ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά.

5 »Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Πλατύνουσιν δὲ¹⁴ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσιν τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν·¹⁵ **6** φιλοῦσιν τε¹⁶ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, **7** καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, «Ραββί, Ραββί.»¹⁷

¹ κυριον αυτον καλει f³⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 321 D [0.5%] NU [~ 3221 B]

| ~ 312 N [0.5%] | two other variants

² ο f³⁵ W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

³ υποποδιον f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | υποκατω NB,D [3%] NU

⁴ εδυνατο rell | ηδυνατο [5%] CP

⁵ αποκριθηναι αυτω f³⁵ NB,D [30%] NU | ~ 21 W [69%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 [1%]

⁶ επερωτησαι rell | επερωταν CP

⁷ μωσεως f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | μωυσεως NB(D)W [5%] NU

⁸ εαν f³⁵ NW [90%] RP,HF,OC,CP,NU | αν B,D [9%] TR | --- [1%]

⁹ τηρειν f³⁵ W (97.4%) RP,HF,OC,CP,TR | ποιειν (1.2%) | --- NB,D (1.4%) NU

¹⁰ τηρειτε και ποιειτε f³⁵ W (96.3%) RP,HF,OC,CP,TR | ~ ποιησατε 21 B (0.4%) NU | ποιησατε N | ~ 321 D (0.7%) | 3 (0.7%) | 1 (1.2%) | 12 φυλασσετε (0.5%) | one other variant

¹¹ γαρ f³⁵ D,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR | δε NB [9%] NU | --- [1%]

¹² και δυσβαστακτα f³⁵ B(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- N [1%]

¹³ τω δε f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ αυτοι 21 NB,D [1%] NU

¹⁴ δε f³⁵ W [95%] RP,HF,CP,TR | γαρ NB,D [5%] OC,NU

¹⁵ των ιματιων αυτων f³⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1.5%] NU

¹⁶ τε f³⁵ W [90%] RP,HF,CP,TR | δε NB,D [10%] OC,NU | --- [0.5%] | two other variants

¹⁷ ραββι f³⁵ D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [5%] NU

We have only one Teacher and one Father

8 »Υμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε <Ραββί>· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν¹ ὁ διδάσκαλος,² ὁ Χριστός,³ πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. **9** Καὶ <πατέρα> μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ Πατὴρ ὑμῶν,⁴ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.⁵ **10** Μὴ δὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής,⁶ ὁ Χριστός. **11** Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔστω⁷ ὑμῶν διάκονος. **12** Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

A series of 'Woes'

13 »Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. Διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρῖμα.⁸ **14** Οὐαὶ⁹ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.¹⁰ **15** Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν Γεέννης διπλότερον ὑμῶν.

16 »Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ λέγοντες, <Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὅς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει.> **17** Μωροὶ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων¹¹ τὸν χρυσόν; **18** Καί, <Ὅς ἐάν¹² ὁμόση ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὅς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει.> **19** Μωροὶ καὶ¹³ τυφλοί· τί γὰρ μείζων, τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον; **20** Ὁ οὖν ὁμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. **21** Καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι¹⁴ αὐτόν. **22** Καὶ ὁ

¹ ἐστιν ὑμῶν rell | ~ 21 [2%] OC

² διδάσκαλος f³⁵ B [30%] OC,NU | καθηγητής 8D(W) [70%] RP,HF,CP,TR

³ ὁ χριστός f³⁵ [96%] RP,HF,OC,CP,TR | --- 8B,D,W [4%] NU

⁴ ὁ πατὴρ ὑμῶν f³⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 8B [1%] NU

⁵ ἐν τοῖς οὐρανοῖς f³⁵ [96%] RP,HF,OC,CP,TR | οὐρανίος 8B [2%] NU | 13 D,W [2%]

⁶ εἷς γὰρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής f³⁵ 8 [30%] | 12356 W [2%] | ~ 123564 [1%] | 12456 [0.5%] | ~ 124356 [65%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ ὅτι 6431 B [0.5%] NU | ~ ὅτι 643 [0.5%] | ~ ὅτι 64 [0.5%] | ~ ὅτι 6413 D

⁷ ἔστω f³⁵ [25%] | ἐστὶ (8)B,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁸ the whole verse f³⁵ W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- 8B,D [2%] NU (An easy case of homoiarcton.) [NU calls this verse '14' (omitted) and prints our '14' as '13'.] | reverse the order of verses 13 and 14 [1%] some TRs

⁹ οὐαὶ f³⁵ 8W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 δε B,D [3%] NU

¹⁰ Some TRs and [1%] invert the order of verses 13 and 14.

¹¹ ἀγιάζων f³⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ἀγιασας 8B,D [0.5%] NU

¹² ἐάν f³⁵ W [90%] RP,HF,CP,TR | ἀν 8B,C,D [10%] OC,NU

¹³ μωροὶ καὶ f³⁵ B,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- 8D [1%] NU

¹⁴ κατοικήσαντι f³⁵ C,D,W [90%] RP,HF,OC,CP | κατοικουντι 8B [10%] TR,NU

ὁμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.

23 »Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου· τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον¹ καὶ τὴν πίστιν. Ταῦτα² ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. **24** Ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες.

25 »Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας.³ **26** Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,⁴ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν⁵ καθαρόν.

27 »Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιameνοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. **28** Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστε⁶ ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

29 »Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων· **30** καὶ λέγετε,⁷ «Εἰ ἤμεν⁸ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν κοινωνοὶ αὐτῶν⁹ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.» **31** Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. **32** Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.

Snakes!

33 »Ὁφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς Γεέννης; **34** Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ· ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς· καὶ¹⁰ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε· καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν **35**—ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον¹¹ ἐπὶ τῆς γῆς,

¹ τον ελεον f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | το ελεος NB,D [2%] NU | το 2 [1%]

² ταυτα f³⁵ ND [95%] RP,HF,CP,TR | 1 δε B,C,W [5%] OC[NU]

³ αδικιας f³⁵ C [93%] RP,HF,OC,CP | ακρασιας NB,D [5%] TR,NU | ακαθαρσιας [1%] | ακρασιας αδικειας W | two other variants

⁴ και της παροψιδος f³⁵ NB,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- D [1%] NU

⁵ αυτων f³⁵ NC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | αυτου B(D) [3%] NU

⁶ μεστοι εστε f³⁵ W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,C,D [2%] NU

⁷ λεγετε tell | 1 οτι [1%] CP

⁸ ημεν f³⁵ W [90%] RP,HF,OC,TR | ημεθα NB,C,D [10%] CP,NU (twice)

⁹ κοινωνοι αυτων f³⁵ NC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 B,D [3%] NU

¹⁰ και f³⁵ C,D [94%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,W [6%] NU

¹¹ εκχυνομενον f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | εκχυννομενον NB,C(D)W [5%] NU

ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἰβελ¹ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. **36** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι² ἥξει πάντα ταῦτα³ ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

Jesus laments over Jerusalem

37 »Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα⁴ τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις⁵ τὰ νοσσία ἐαυτῆς⁶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. **38** Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. **39** Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδητε⁷ ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε, «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.» »

The Olivet Discourse

24:1 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ,⁸ καὶ προσῆλθον αὐτῷ⁹ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειξάμενοι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. **2** Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹⁰ εἶπεν αὐτοῖς· «Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα;¹¹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ¹² καταλυθήσεται.»

“A beginning of birth pains”

3 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, «Εἰπὲ ἡμῖν,¹³ πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς¹⁴ συντελείας τοῦ αἰῶνος.» **4** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. **5** Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, «Ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός,» καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. **6** Μελήσετε¹⁵ δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων· ὁρᾶτε

¹ ἰβελ f³⁵ [90%] RP,OC,CP,TR | ἰβελ [10%] HF,NU

² οτι f³⁵ C,W [96%] RP,HF,OC,CP | --- XB,D [4%] TR,NU

³ παντα ταυτα f³⁵ B,W [65%] RP,HF,CP | ~ 21 NC,D [35%] OC,TR,NU

⁴ αποκτενουσα f³⁵ (X) [87%] RP,HF,CP | αποκτεινουσα B,D,W [10%] TR,NU | αποκτεννουσα C [2%] OC | αποκτεινασα [1%]

⁵ επισυναγει ορνις f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 XB,D [3%] NU

⁶ εαυτης f³⁵ C [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αυτης XD,W [1.5%] NU | --- B

⁷ ιδητε rell | ιδετε [1%] OC

⁸ επορευετο απο του ιερου f³⁵ C,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2341 X [5%] NU | ~ εκ 341 B [0.5%]

⁹ αυτω f³⁵ [25%] | --- XB,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁰ ιησους f³⁵ C,W [96.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αποκριθεις XB,D [3%] NU | three other variants

¹¹ παντα ταυτα f³⁵ D,W [75%] RP,HF,TR | ~ 21 B,C [25%] OC,CP,NU | 2 X^v

¹² ου rell | 1 μη [10%] TR

¹³ ημιν rell | υμιν CP

¹⁴ της f³⁵ D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,C [3%] NU

¹⁵ μελησετε f³⁵ [25%] | μελλησετε NC [72%] RP,HF,OC,CP,TR,NU | μελλησεται B,W [1%] | μελλετε D [0.5%] | three other spellings [1%] [Is the verb μελλω or μελω? The latter is a good classical verb, and fits the context well.]

μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα¹ γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω ἐστὶν τὸ τέλος. **7** Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ² καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους· **8** πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὧδίνων.

The increase of lawlessness

9 »Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. **10** Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. **11** Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφητῆται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν πολλούς. **12** Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. **13** Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. **14** Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.

The Great Tribulation

15 »Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ρηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς³ ἐν τόπῳ ἁγίῳ» (ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω), **16** «τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ⁴ τὰ ὄρη· **17** ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω⁵ ἄραι τὰ⁶ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, **18** καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὸ ἱμάτιον⁷ αὐτοῦ. **19** Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. **20** Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος μηδὲ⁸ σαββάτῳ. **21** Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. **22** Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβώθησονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. **23** Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, «Ἰδοὺ, ὧδε ὁ Χριστός,» ἢ «Ἔδε,» μὴ πιστεύσητε. **24** Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφητῆται, καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. **25** Ἰδοὺ, προεῖρηκα ὑμῖν. **26** Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, «Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν,» μὴ ἐξέλθῃτε· «Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,» μὴ πιστεύσητε. **27** Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ⁹ ἡ

¹ παντα f³⁵ C, W (94.2%) RP, HF, OC, CP, TR | ταυτα (2.2%) | 1 ταυτα (1.6%) | ταυτα 1 (0.7%) | --- NB, D (1%) NU | two other variants (0.2%)

² και λοιμοι f³⁵ C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- (N)B, D [0.5%] NU (easy homoioteleuton)

³ εστως f³⁵ D [80%] RP, HF, OC | εστος NB, W [20%] CP, TR, NU

⁴ επι f³⁵ NW [95%] RP, HF, OC, CP, TR | εις B, D [5%] NU

⁵ καταβαινετω f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | καταβατω NB, D [4%] NU

⁶ τα rell | τι D [5%] TR | το N

⁷ το ιματιον f³⁵ NB, D [30%] CP, NU | τα ιματια W [70%] RP, HF, OC, TR

⁸ μηδε rell | 1 εν [10%] TR

⁹ και f³⁵ W [50%] RP, OC, CP, TR | --- NB, D [50%] HF, NU

παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου· **28** ὅπου γὰρ¹ ἐὰν ἦ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.

The King's return to earth

29 »Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. **30** Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῷ² οὐρανῷ, καὶ τότε κόπονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. **31** Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος³ φωνῆς⁴ μεγάλης καὶ ἐπισυνάξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως⁵ ἄκρων αὐτῶν.

Learn from the fig tree

32 »Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἦδῃ ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἀπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύη, γινώσκεται⁶ ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. **33** Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα,⁷ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν, ἐπὶ θύραις. **34** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,⁸ οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. **35** Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,⁹ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

The Rapture

36 »Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ¹⁰ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,¹¹ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μου¹² μόνος. **37** Ὡσπερ δὲ¹³ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ¹⁴ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **38** Ὡσπερ¹⁵ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις¹⁶ ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες,

¹ γαρ f³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- (8) B, D [3%] NU

² τω f³⁵ W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- 8B(D) [0.5%] NU

³ σάλπιγγος rell | 1 και D [5%] CP

⁴ φωνῆς f³⁵ B, D [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- 8W [3%] NU

⁵ εως f³⁵ 8D, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 των B [3%] [NU]

⁶ γινωσκεται f³⁵ D, W [25%] | γινωσκετε 8B [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁷ ταυτα παντα f³⁵ 8D, W [65%] RP, HF, OC, CP | ~ 21 B [35%] TR, NU

⁸ υμιν f³⁵ 8W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 οτι B, D [5%] NU

⁹ παρελευσονται f³⁵ W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | παρελευσεται B, D [10%] NU | 8 omits verse

¹⁰ και rell | 1 της [5%] TR

¹¹ ουρανων f³⁵ W (94.2%) RP, HF, OC, CP, TR | 1 ουδε ο υιος 8B, D (5.8%) NU

¹² μου f³⁵ W [92%] RP, HF, OC, CP, TR | --- 8B, D [8%] NU

¹³ δε f³⁵ 8W [99.7%] RP, HF, OC, CP, TR | γαρ B, D [0.3%] NU

¹⁴ και f³⁵ D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- 8B [1%] NU

¹⁵ ωσπερ f³⁵ D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ως 8B [0.5%] NU

¹⁶ ημεραις f³⁵ 8W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 εκειναις B, D [0.5%] [NU]

γαμοῦντες καὶ ἐγκαμίζοντες,¹ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, **39** καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἤρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ² ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **40** Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ³ εἷς παραλαμβάνεται καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. **41** Δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μυλῶνι·⁴ μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται. **42** Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα⁵ ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. **43** Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης ποία φυλακῇ ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἶασεν διορυγῆναι⁶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. **44** Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἑτοιμοί, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε⁷ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεται.

45 »Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος ὃν κατέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ⁸ ἐπὶ τῆς θεραπείας⁹ αὐτοῦ τοῦ διδόναι¹⁰ αὐτοῖς τὴν τροφήν ἐν καιρῷ; **46** Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ὃν ἔλθων ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως.¹¹ **47** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. **48** Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, «Χρονίζει ὁ κύριός μου¹² ἐλθεῖν,»¹³ **49** καὶ ἄρξῃται τύπτειν τοὺς συνδούλους,¹⁴ ἐσθίειν¹⁵ τε¹⁶ καὶ πίνειν¹⁷ μετὰ τῶν μεθυόντων, **50** ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκεῖνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, **51** καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Parable of the ten virgins

25:1 »Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν¹⁸ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν¹⁹ τοῦ νυμφίου.

¹ ἐγκαμίζοντες f³⁵ [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐγγαμίζοντες [2%] | γαμίζοντες xD [0.5%] NU | γαμισκοντες B | ἐκαγμισκοντες W

² καὶ f³⁵ xW [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- B,D [0.5%]

³ ο f³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | --- xB,D [4%] NU (twice)

⁴ μυλωνι f³⁵ D [90%] RP,HF,OC,CP,TR | μυλω xB,W [10%] NU

⁵ ὥρα f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ἡμερα xB,D,W [5%] NU

⁶ διορυγῆναι f³⁵ B,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | διορυχθῆναι xD [1.5%] NU

⁷ ὥρα οὐ δοκεῖτε f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 xB,D [1%] NU

⁸ αὐτοῦ f³⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- xB,D [1.5%] NU

⁹ θεραπείας f³⁵ D [94.5%] RP,HF,OC,CP,TR | οἰκετείας B,W [4%] NU | οἰκίας x [1.5%]

¹⁰ διδόναι f³⁵ W [92%] RP,HF,OC,CP,TR | δουναι xB,C(D) [8%] NU

¹¹ ποιοῦντα οὕτως f³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 xB,C,D [4%] NU

¹² ο κυριος μου f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 xB,C,D [3%] NU

¹³ ἐλθεῖν f³⁵ C,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- xB [0.5%] NU | ἐρχεσθαι [1%]

¹⁴ συνδούλους f³⁵ W [90%] RP,HF,CP,TR | 1 αὐτοῦ (εαυτοῦ x) (x)B,C,D [10%] OC,NU

¹⁵ ἐσθίειν f³⁵ W [90%] RP,HF,CP,TR | ἐσθη xB,C,D [10%] OC,NU

¹⁶ τε f³⁵ C,W [30%] | δε xB,D [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁷ πίνειν f³⁵ W [90%] RP,HF,CP,TR | πινῃ xB,C,D [10%] OC,NU

¹⁸ αὐτῶν f³⁵ xC,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εαυτῶν B,D [0.5%] NU

¹⁹ ἀπάντησιν f³⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | υπαντησιν xB,C [1%] NU

2 Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν¹ φρόνιμοι καὶ αἱ πέντε μωραί.² 3 Αἵτινες³ μωραί, λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν,⁴ οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον· 4 αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν⁵ μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν.⁶ 5 Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον· 6 μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· «Ἴδού, ὁ νυμφίος ἔρχεται,⁷ ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.»⁸ 7 Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν.⁹ 8 Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον,¹⁰ «Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται.» 9 Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, «Μήποτε οὐκ¹¹ ἀρκέση¹² ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ¹³ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.» 10 Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἑτοιμοὶ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους—καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. 11 Ὑστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι, «Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν.» 12 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.» 13 Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ᾗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεται.¹⁴

Parable of the talents

14 »Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 15 Καὶ ὃ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ὃ δὲ δύο, ὃ δὲ ἓν, ἐκάστω κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. 16 Πορευθεὶς δὲ¹⁵ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν εἰργάσατο¹⁶ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν¹⁷ ἄλλα πέντε τάλαντα.¹⁸ 17 Ὡσαύτως καὶ¹⁹ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν καὶ

¹ ἦσαν ἐξ αὐτῶν f³⁵ W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, C, D [5%] NU

² φρονιμοι και αι πεντε μωραι f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | 1245 W [8%] | ~ 5241 NB, C, D [2%] NU

³ αιτινες f³⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | αι γαρ NB, C [0.5%] NU | δε αι [1%] | οι ουν D | two other variants

⁴ αὐτῶν f³⁵ B, C, D, W [95%] RP, HF, CP, NU | εαυτῶν [5%] OC, TR | --- N [0.5%]

⁵ αὐτῶν f³⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [2%] NU

⁶ αὐτῶν f³⁵ D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εαυτῶν NB [0.5%] NU | --- C [1%]

⁷ ἐρχεται f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C [1%] NU | εξέρχεται D

⁸ αὐτοῦ f³⁵ A, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | αὐτῶ C | --- NB [0.5%]

⁹ αὐτῶν f³⁵ C, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | εαυτῶν NA, B [1%] NU

¹⁰ εἶπον rell | εἶπαν B, C [0.5%] NU

¹¹ οὐκ f³⁵ NA [85%] RP, HF, OC, CP, TR | ου μη B, C, D, W [15%] NU

¹² ἀρκεση rell | ἀρκεσει D [5%] OC, CP

¹³ δε f³⁵ C, W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NA, B, D [10%] NU

¹⁴ ἐν ἣ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐρχεται f³⁵ (89.3%) RP, HF, OC, CP, TR | --- P³⁵ NA, B, C, D, W (10.7%) NU

¹⁵ δε f³⁵ A, C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [0.5%] NU

¹⁶ εἰργασατο f³⁵ A, C [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ηργασατο NB, D, W [1.5%] NU

¹⁷ ἐποίησεν f³⁵ NA, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐκερδησεν B, C, D [5%] NU

¹⁸ τάλαντα f³⁵ NA, C, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- B [1%] NU

¹⁹ καὶ f³⁵ B(D)W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | δε 1 A [1%] | --- NC [1%] NU

αὐτοῖς¹ ἄλλα δύο. **18** Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν ἐν τῇ γῇ² καὶ ἀπέκρυψεν³ τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

19 »Μετὰ δὲ χρόνον πολύν,⁴ ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον.⁵ **20** Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων, «Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς.»⁶ **21** Ἔφη δὲ⁷ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Εἵσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.» **22** Προσελθὼν δὲ⁸ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν⁹ εἶπεν, «Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς.»¹⁰ **23** Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Εἵσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.»

24 »Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον εἰληφὼς εἶπεν· «Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας. **25** Καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.» **26** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· «Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ, ἦδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα. **27** Ἔδει οὖν σε¹¹ βαλεῖν τὸ ἀργύριόν¹² μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἔλθων ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. **28** Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. **29** Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ¹³ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν¹⁴ ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. **30** Καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε¹⁵ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.» Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Judgment in preparation for the Millennium

31 »Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ

¹ καὶ αὐτοῖς f³⁵ A(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C [1%] NU

² ἐν τῇ γῇ f³⁵ A,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | τὴν γῆν C | γῆν NB [0.5%] NU

³ ἀπέκρυψεν f³⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐκρυψεν NA,B,C,D [1.5%] NU

⁴ χρόνον πολύν f³⁵ A [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,C,D [4%] NU | 1 τινα W

⁵ μετ' αὐτῶν λόγον f³⁵ A,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 NB,C,D [10%] CP,NU

⁶ ἐπ' αὐτοῖς f³⁵ A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐν 2 [2%] | --- P³⁵NB(D) [1%] NU

⁷ δὲ f³⁵ A,W [93%] RP,HF,CP,TR | --- P³⁵NB,C,D [7%] OC,NU

⁸ δὲ f³⁵ A,C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | NU | --- P³⁵NB [0.5%]

⁹ λαβὼν f³⁵ ND [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- P³⁵A,B,C,W [5%] NU | one other variant

¹⁰ ἐπ' αὐτοῖς f³⁵ A,C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐν 2 [1%] | --- P³⁵NB,D [1%] NU

¹¹ οὖν σε f³⁵ A,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,C [1%] NU

¹² τὸ ἀργύριον f³⁵ A,C,D [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | τὰ ἀργύρια NB,W [0.5%] NU

¹³ ἀπὸ δὲ τοῦ f³⁵ A,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 32 NB,D [1%] NU

¹⁴ δοκεῖ εἶναι f³⁵ [30%] CP | εἶναι NA,B,C,D,W [70%] RP,HF,TR,OC,NU

¹⁵ ἐκβάλετε f³⁵ NA,B,W [88%] RP,HF,OC,CP,NU | ἐκβάλλετε [10%] TR | ἐκβαλεται C [1%] | βαλεται εξω D | four other variants

ἅγιοι¹ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. **32** Καὶ συναχθήσονται² ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ³ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων. **33** Καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἐκωνύμων. **34** Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. **35** Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με, **36** γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθετε⁴ πρὸς με.» **37** Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες· «Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα⁵ καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; **38** Πότε δέ σε εἶδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; **39** Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ⁶ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σε;» **40** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.»

41 »Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἐκωνύμων· «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ⁷ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. **42** Ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, **43** ξένος ἤμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με.» **44** Τότε ἀποκριθήσονται⁸ καὶ αὐτοί, λέγοντες, «Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι;» **45** Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.» **46** Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.»

26:1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς⁹ τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, **2** «Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.»

¹ ἅγιοι f³⁵ A,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,D [4%] NU

² συναχθήσονται f³⁵ XB,D [25%] CP,NU | συναχθησεται f^{35pt} A,W [75%] RP,HF,OC,TR [Singular, or plural; mass noun, or not? The meaning is the same in either case. The better representatives are generally with the plural. The first form reproduces the archetype, beyond reasonable doubt.]

³ ἀφοριεῖ f³⁵ A,B,D [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ἀφορισει XW [2%] NU

⁴ ἤλθετε f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ἤλθατε XA,B,D,W [5%] NU

⁵ πεινῶντα rell | πινῶντα CP

⁶ ἀσθενῆ f³⁵ XA,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ἀσθενουντα B,D [0.5%] NU

⁷ οἱ f³⁵ A,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- XB [0.5%]

⁸ ἀποκριθήσονται f³⁵ A,B,D,W [95%] RP,HF,CP,NU | 1 αὐτῷ (X) [5%] OC,TR

⁹ ἰησοῦς f³⁵ [25%] | 1 παντας XA,B,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

3 Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς¹ καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, **4** καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω κρατήσωσιν² καὶ ἀποκτείνωσιν. **5** Ἐλεγον δέ, «Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.»

Someone anoints Jesus' head

6 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, **7** προσήλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα³ βαρυτίμου καὶ κατέχευεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν⁴ αὐτοῦ ἀνακειμένου. **8** Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁵ ἠγανάκτησαν λέγοντες· «Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; **9** Ἡδύνατο⁶ γὰρ τοῦτο τὸ μύρον⁷ πραθῆναι πολλοῦ καὶ δοθῆναι τοῖς⁸ πτωχοῖς.» **10** Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο⁹ εἰς ἐμέ. **11** Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς¹⁰ ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. **12** Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. **13** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.»

Judas offers to betray Jesus

14 Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, **15** «Τί θέλετέ μοι δοῦναι καὶ ἐγὼ¹¹ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. **16** Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

**The last night—begins Thursday evening, 04/04/30,
and ends the next morning**

26:17 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ,¹² «Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν¹³ σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» **18** Ὁ δὲ εἶπεν, «Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἵπατε αὐτῷ, Ὁ διδάσκαλος λέγει, «Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν· πρὸς σὲ ποιῶ τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν

¹ καὶ οἱ γραμματεῖς f³⁵ (W) [95%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NA, B, D [5%] NU

² δολω κρατήσωσιν tell | ~ 21 [5%] TR

³ ἀλαβαστρον μυρου εχουσα f³⁵ A, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 NB, D [2%] NU

⁴ την κεφαλην f³⁵ A, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | της κεφαλης NB, D [5%] NU

⁵ αυτου f³⁵ A, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- P^{45v} NB, D [1.5%] NU

⁶ ηδυνατο f³⁵ A, D [96%] RP, HF, OC, CP, TR | εδυνατο P^{45v} NB, W [4%] NU

⁷ το μυρον f³⁵ [93%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NA, B, D, W [7%] NU

⁸ τοις f³⁵ A, D, W [40%] OC, CP | --- NB [60%] RP, HF, TR, NU (OC is in small print)

⁹ ειργασατο f³⁵ A [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ηργασατο NB, D, W [1.5%] NU

¹⁰ παντοτε γαρ τους πτωχους f³⁵ NA, B, D, W [40%] RP, CP, TR, NU | ~ 3421 [60%] HF, OC

¹¹ και εγω f³⁵ ND, W [40%] OC, CP | καγω A, B [60%] RP, HF, TR, NU

¹² αυτω f³⁵ A [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D(W) [10%] NU

¹³ ετοιμασομεν f³⁵ D [85%] RP, HF | ετοιμασωμεν NA, B, W [15%] OC, CP, TR, NU

μου.» > » **19** Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

The traitor identified

20 Ὁψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. **21** Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.» **22** Καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν,¹ «Μήτι ἐγὼ εἰμι, Κύριε;» **23** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· «Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χειρα,² οὗτός με παραδώσει. **24** Ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.» **25** Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτόν, εἶπεν, «Μήτι ἐγὼ εἰμι, Ῥαββί;» Λέγει αὐτῷ, «Σὺ εἶπας.»

Jesus institutes the Lord's Supper

26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν³ ἄρτον καὶ εὐλογήσας,⁴ ἔκλασεν καὶ ἐδίδου⁵ τοῖς μαθηταῖς καὶ⁶ εἶπεν, «Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.» **27** Καὶ λαβὼν τὸ⁷ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· **28** τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς⁸ διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον⁹ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. **29** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι¹⁰ οὐ μὴ πῖω ἅπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος¹¹ τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς μου.» **30** Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὅρος τῶν Ἑλαιῶν.

Jesus predicts Peter's denials

31 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν

¹ ἕκαστος αὐτῶν **f**³⁵ P^{37v} A, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | εἰς 12 P^{45v} D [2%] | εἰς 1 **κ**B, C [1%] NU | one other variant

² μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χειρὰ **f**³⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 6712345 P^{37,45v} (D) [0.5%] | ~ 1267345 **κ**A, B [1.5%] NU

³ τὸν **f**³⁵ A, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- **κ**B, C, D [3%] NU

⁴ εὐλογήσας **f**³⁵ P⁴⁵ **κ**B, C, D [30%] CP, TR, NU | εὐχαριστήσας A, W [70%] RP, HF, OC

⁵ ἐδίδου **f**³⁵ **κ**A, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | δους P³⁷ B, D [3%] NU

⁶ καὶ **f**³⁵ A, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- P³⁷ **κ**B, D [3%] NU

⁷ τὸ **f**³⁵ A, C, D [96%] RP, HF, OC, CP, TR | --- **κ**B, W [4%] NU

⁸ τὸ τῆς καινῆς **f**³⁵ A, C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | 2 P³⁷ **κ**B [1%] NU | 23 D

⁹ ἐκχυνόμενον **f**³⁵ P³⁷ W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐκχυννόμενον **κ**A, B, C, D [10%] NU

¹⁰ ὅτι **f**³⁵ A, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- **κ**B, D [3%] NU

¹¹ γενήματος **f**³⁵ **κ**A, B, C, D [30%] OC, NU | γεννηματος **f**^{35pt} P³⁷ W [70%] RP, HF, CP, TR [The difference of one letter changes the word. The first refers to plant produce; the second refers to animal offspring. In the context, the Lord Jesus is clearly referring to produce. So much so, that a reader seeing the longer form would give it the secondary meaning, and we have two ways of saying the same thing. The first form reproduces the archetype, beyond reasonable doubt.]

ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, γέγραπται γάρ· «Πατάξω τὸν Ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται¹ τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης.» **32** Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.» **33** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, «Εἰ καὶ² πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ³ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.» **34** Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με.» **35** Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, «Κἂν δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.»⁴ Ὅμοίως δὲ⁵ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Gethsemane—Jesus almost dies!

36 Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανῆ,⁶ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, «Καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ⁷ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ.»⁸ **37** Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. **38** Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·⁹ «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου, ἕως θανάτου. Μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.» **39** Καὶ προελθὼν¹⁰ μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, «Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελ-θέτω¹¹ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ¹² ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ.» **40** Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· «Οὕτως, οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; **41** Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.» **42** Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων, «Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον¹³ παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ¹⁴ ἐὰν μὴ αὐτὸ πῖω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου.» **43** Καὶ ἐλθὼν εὗρεν αὐτοὺς πάλιν¹⁵ καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.

¹ διασκορπισθησεται f³⁵ P³⁷D,W [90%] RP,HF,CP,TR | διασκορπισθησονται P⁵³NA,B,C [10%] OC,NU | one other variant

² ει και f³⁵ W [30%] CP,TR | 1 P^{37,53}A,B,C,D [70%] RP,HF,OC,NU | --- X

³ εγω f³⁵ P^{37,53}NA,B,C,D,W [40%] CP,TR,NU | 1 δε [60%] RP,HF,OC

⁴ απαρνησωμαι f³⁵ A [85%] RP,HF,CP | απαρνησομαι P³⁷NB,C,D,W [15%] OC,TR,NU

⁵ δε f³⁵ A,W [95%] RP,HF,OC,CP | --- NB,C,D [5%] TR,NU

⁶ γεθσημανη f³⁵ [85%] RP,HF,OC,CP,TR | γεθσημανει P³⁷A,B,C [5%] | γεθσημανι X [5%] NU | γεθσαμανει D | γεδσημανι W | at least eight further spellings [5%]

⁷ ου f³⁵ B [94%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | αν D,W [5%] | 1 αν P⁵³A | --- XC [1%]

⁸ προσευξωμαι εκει f³⁵ A,C,W [86%] RP,HF,OC,CP,TR | προσευξομαι 2 [10%] | ~ 21 P^{37,53}NB(D) [4%] NU

⁹ ο ιησους f³⁵ [90%] RP,HF,OC | --- P^{37,53}NA,B,C,D,W [10%] CP,TR,NU

¹⁰ προελθων f³⁵ P³⁷B [35%] OC,CP,TR,NU | προσελθων P⁵³NA,C,D,W [65%] RP,HF

¹¹ παρελθετω f³⁵ P⁵³B,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | παρελθατω NA,C,D [2%] NU

¹² ουχ rell | ουκ CP

¹³ το ποτηριον f³⁵ (D) [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- P³⁷NA,B,C,W [3%] NU

¹⁴ απ εμου f³⁵ A,C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- P³⁷NB,D [2%] NU

¹⁵ ευρεν αυτους παλιν f³⁵ A,W [30%] | ευρισκει 23 [66%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312

44 Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο¹ ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.² 45 Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ³ καὶ λέγει αὐτοῖς· «Καθεύδετε τὸ⁴ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. Ἴδού, ἡγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. 46 Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδού,⁵ ὁ παραδιδούς με.»

Jesus is betrayed

47 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδού, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. 48 (Ὁ δὲ παραδιδούς⁶ αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, «Ὅν ἐὰν⁷ φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν.») 49 Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, «Χαῖρε, Ῥαββί,» καὶ κατε-φίλησεν αὐτόν. 50 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, «Ἐταῖρε, ἐφ' ᾧ⁸ πάρει;» Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. 51 Καὶ ἰδού, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. 52 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν⁹ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ¹⁰ ἀποθανοῦνται.¹¹ 53 Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι¹² πλείους¹³ ἢ¹⁴ δώδεκα λεγεῶνας¹⁵ ἀγγέλων; 54 Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ Γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι;» 55 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις· «Ὡς ἐπὶ ληστήν ἐξήλθετε¹⁶ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς

P³⁷NB,C,D [4%] NU

¹ ἀπελθων παλιν προσηύξατο f³⁵ [94%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 213 NB, C, D [2%] NU | ~ 132 A, W [3%] | 13 P^{37v} [1%]

² ειπων f³⁵ A, C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 παλιν P³⁷NB [0.5%] NU

³ αυτου f³⁵ D, W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- P^{37v}NA, B, C [10%] NU

⁴ το f³⁵ P³⁷NA, D [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- B, C, W [1.5%]

⁵ ιδου f³⁵ [20%] | 1 ηγγικεν NA, B, C, D, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁶ παραδιδους rell | παραδους CP

⁷ εαν f³⁵ P³⁷NA, W [40%] | αν B, C, D [60%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁸ ω f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | ο P³⁷NA, B, C, D, W [10%] NU

⁹ σου την μαχαιραν f³⁵ A, C, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, D [2%] NU | 23 [3%]

¹⁰ μαχαιρα f³⁵ D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | μαχαιρη P³⁷NA, B, C [1.5%] NU

¹¹ αποθανουνται f³⁵ W [90%] RP, HF, OC, CP | απολουνται P³⁷NA, B, C, D [10%] TR, NU

¹² αρτι παρακαλεσαι τον πατερα μου και παραστησει μοι f³⁵ A, C, D, W [97%]

RP, HF, OC, CP, TR | 12345678 ωδε [1%] | ~ 23456781 B [0.5%] NU | ~ 2345678 ωδε 1 N | 2345678 [1%] | two other variants

¹³ πλειους f³⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | πλειω NB, D [0.5%] NU

¹⁴ η f³⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

¹⁵ λεγεωνας f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | λεγιωνας B, NU | λεγιωνων N | λεγεωνων C [3%] | λεγεονων A | λεγειονης

¹⁶ εξηλθετε f³⁵ [96%] RP, HF, OC, CP, TR | εξηλθατε NA, B, C, W [4%] NU | ηλθατε D

ἐκαθεζόμεν ἑν τῷ ἱερῷ διδάσκων,¹ καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. **56** Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῶσιν αἱ Γραφαὶ τῶν προφητῶν.» Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

57 Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. **58** Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, ἰδεῖν τὸ τέλος.

Jesus tried by the Council

59 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι,² καὶ τὸ συνέδριον ὅλον, ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅπως θανατώσωσιν αὐτόν,³ **60** καὶ οὐχ εὖρον. Καὶ⁴ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων,⁵ οὐχ εὖρον.⁶ Ὑστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες⁷ **61** εἶπον,⁸ «Οὗτος ἔφη, «Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομησαι αὐτόν.»⁹ **62** Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· «Οὐδὲν ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;» **63** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Καὶ ἀποκριθεὶς¹⁰ ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, «Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ¹¹ Θεοῦ.» **64** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ’ ἄρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς Δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.» **65** Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι¹² «Ἐβλασφήμησεν· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.¹³ **66** Τί ὑμῖν δοκεῖ;» Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, «Ἐνοχος θανάτου ἐστίν.» **67** Τότε

¹ προς υμας εκαθεζομην εν τω ιερω διδασκων f³⁵ C(D) [30%] | ~ 1237456 W [69%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 3127456 A | ~ 45637 NB [0.5%] NU | one other variant

² και οι πρεσβυτεροι f³⁵ A, C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1%] NU

³ θανατωσωσιν αυτον f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP | θανατωσουσιν 2 A, W [5%] | ~ 21 NB [3%] TR, NU | ~ 2 θανατωσουσιν C, D, N [2%]

⁴ και f³⁵ A(D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, N [1%] NU

⁵ ψευδομαρτυρων προσελθοντων f³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NA, B [1%] NU | προσηλθον ψευδομαρτυρες D

⁶ ουχ ευρον f³⁵ A(D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, N [1%] NU

⁷ ψευδομαρτυρες f³⁵ (A)C, D [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [1%] NU | τινες 1 N, W [1%]

⁸ ειπον rell | ειπαν N [0.3%] NU (also in verse 66)

⁹ οικοδομησαι αυτον f³⁵ A, D, N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NC [0.5%] | 1 B [1%] NU

¹⁰ αποκριθεις f³⁵ A, C, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- B [3%] NU | 1 ουν D | one other variant | N has a long omission

¹¹ του rell | --- CP

¹² λεγων οτι f³⁵ A, C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 B, D [1%] NU | και λεγει ιδε N

¹³ αυτου f³⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν· οἱ δὲ ἐρράπισαν¹
68 λέγοντες· «Προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ. Τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε;»

Peter denies Jesus

69 Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο² ἐν τῇ αὐλῇ. Καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα, «Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.» 70 Ὁ δὲ ἡρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν³ πάντων⁴ λέγων, «Οὐκ οἶδα τί λέγεις.» 71 Ἐξελθόντα δὲ αὐτόν⁵ εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτόν ἄλλη καὶ λέγει αὐτοῖς⁶ ἐκεῖ, «Καὶ⁷ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.» 72 Καὶ πάλιν ἡρνήσατο, μεθ'⁸ ὅρκου, ὅτι «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.» 73 Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, «Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλία σου δῆλόν σε ποιεῖ.» 74 Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν⁹ καὶ ὀμνύειν ὅτι «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.» Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. 75 Καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος¹⁰ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ¹¹ ὅτι «Πρὶν ἀλέκτορα¹² φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με.» Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.

Crucifixion Day—Friday, 04/05/30

27:1 27 Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι¹³ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν.¹⁴ 2 Καὶ δῆσαντες αὐτόν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτόν¹⁵ Ποντίῳ¹⁶ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

The end of Judas—parenthetical

3 (Τότε ἰδὼν Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτόν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψεν¹⁷ τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς¹⁸ πρεσβυτέροις 4 λέγων, «Ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἁθῶν.» Οἱ δὲ εἶπον·¹⁹ «Τί πρὸς ἡμᾶς;

¹ ἐρραπισαν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐραπισαν NA, B, C(D)(W) [5%] NU

² ἐξω εκαθητο f³⁵ A, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, D [2.5%] NU | ~ 2 εξωθεν [0.5%]

³ αυτων f³⁵ A, C, W [90%] RP, HF, OC, CP | --- NB, D [10%] TR, NU

⁴ παντων rell | απαντων CP | --- [2%]

⁵ αυτον f³⁵ A, C, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [1.5%] NU | αυτου D

⁶ αυτοις f³⁵ A, C [90%] RP, HF, OC, CP | τοις NB, D, W [10%] TR, NU

⁷ και f³⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

⁸ μεθ f³⁵ D [97%] RP, HF, OC, CP, TR | μετα NA, B, C, W [3%] NU

⁹ καταθεματιζειν rell | καταναθεματιζειν [5%] TR

¹⁰ ρηματος f³⁵ NA, B, C, D [35%] OC, CP, NU | 1 του W [65%] RP, HF, TR

¹¹ αυτω f³⁵ A, C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1%] NU

¹² αλεκτορα rell | αλεκτωρα [2%] CP | αλεκτωρ [0.5%] | αλεκτοροφωνιας [0.5%]

¹³ πρεσβυτεροι f³⁵ [20%] | 1 του λαου NA, B, C, D, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹⁴ ωστε θανατωσαι αυτον rell | ~ οπως 3 θανατωσωσιν CP

¹⁵ αυτον f³⁵ A, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C [5%] NU

¹⁶ ποντιω f³⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [0.5%] NU

¹⁷ απεστρεψεν f³⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εστρεψεν NB [0.5%] NU

¹⁸ τοις f³⁵ A, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C [2%] NU

¹⁹ ειπον rell | ειπαν [0.5%] NU (also in verse 6 & 21)

Σὺ ὄψει.»¹ **5** Καὶ ρίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ² ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγατο. **6** Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον, «Οὐκ ἐξεστὶν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν.» **7** Συμβούλιον δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. **8** Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος ἕως τῆς σήμερον. **9** Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· «Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,³ ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, **10** καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέν μοι Κύριος.»)

Jesus before Pilate

11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη⁴ ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέγων, «Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;» Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ,⁵ «Σὺ λέγεις.» **12** Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ⁶ πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. **13** Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, «Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν;» **14** Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ, πρὸς οὐδὲ ἐν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζουν τὸν ἡγεμόνα λίαν.

“We want Barabbas!”

15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ⁷ δέσμιον, ὃν ᾔθελον. **16** Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον⁸ Βαραββᾶν. **17** Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, «Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν,⁹ Βαραββᾶν¹⁰ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;» **18** Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.

19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα, «Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ’ ὄναρ δι’ αὐτόν.»

20 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. **21** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς, «Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν;» Οἱ δὲ

¹ οψει f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | οψη NA, B, C, W [10%] NU

² εν τω ναω f³⁵ A, C, W (98.3%) RP, HF, OC, CP, TR | εις τον ναον NB (1.3%) NU | --- (0.2%) | two other variants

³ τετιμημενου rell | τετιμημημενου OC

⁴ εστη f³⁵ A, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | εσταθη NB, C [1%] NU

⁵ αυτω f³⁵ A, B, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- N [1%] NU

⁶ και f³⁵ NB [30%] NU | 1 των A, W [70%] RP, HF, OC, CP, TR

⁷ ενα τω οχλω rell | ~ 231 [5%] CP

⁸ λεγομενον f³⁵ NA, B, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 ιησουν [0.5%] [NU] [This one is really pitiful.]

⁹ υμιν f³⁵ NA, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 τον B | 1 ιησουν τον [0.5%] [NU]

¹⁰ βαραββαν rell | βαραβαν CP

εἶπον,¹ «Βαραββᾶν.» **22** Λέγει² αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, «Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;» Λέγουσιν αὐτῷ³ πάντες, «Σταυρωθήτω.» **23** Ὁ δὲ ἡγεμὼν⁴ ἔφη, «Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν;» Οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες, «Σταυρωθήτω.» **24** Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου λέγων· «Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου.⁵ Ὑμεῖς ὀψεσθε.» **25** Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, «Τὸ αἶμα αὐτοῦ ἐφ’ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.» **26** Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν, φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

Soldiers make fun of Jesus

27 Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος, παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ’ αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. **28** Καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην.⁶ **29** Καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν⁷ αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιάν⁸ αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον⁹ αὐτῷ λέγοντες, «Χαῖρε, ὁ Βασιλεὺς¹⁰ τῶν Ἰουδαίων.» **30** Καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. **31** Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι.

The Crucifixion

32 Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον, ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἡγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. **33** Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὃ¹¹ ἐστὶν λεγόμενον Κρανίου Τόπος,¹² **34** ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος¹³ μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλεν¹⁴ πιεῖν.

¹ ειπον f³⁵ A,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τον NB [2%] NU

² λεγει rell | 1 ουν CP

³ αυτω f³⁵ [92%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NA,B,D,W [8%] NU

⁴ ηγεμων f³⁵ A(D)W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [0.5%] NU

⁵ του δικαιου τουτου f³⁵ NW [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 A [0.5%] | 3 B,D [0.5%] NU

⁶ περιεθηκαν αυτω χλαμυδα κοκκινην f³⁵ A,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 3412 NB(D) [1%] NU

⁷ την κεφαλην f³⁵ A,D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | της κεφαλης NB [1%] NU | one other variant

⁸ επι την δεξιαν f³⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | εν τη δεξια NA,B,D,N [5%] NU

⁹ ενεπαιζον f³⁵ A,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ενεπαιζαν NB,D [1%] NU

¹⁰ ο βασιλευς f³⁵ NA,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | βασιλεν B,D [3%] NU

¹¹ ο f³⁵ NB,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU | ος A [5%] TR

¹² λεγομενον κρανιου τοπος f³⁵ N,W [30%] | λεγομενος 23 A [67%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 23 λεγομενος NB [2%] NU | 23 D [1%]

¹³ οξος f³⁵ A,N,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | οινον NB,D [4%] NU

¹⁴ ηθελεν f³⁵ A,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ηθελησεν NB,D [3%] NU

35 Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βαλόντες¹ κλῆρον.²
36 Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. **37** Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην·

ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

38 Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ ἐωνύμων. **39** Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν **40** καὶ λέγοντες· «Ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ,³ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.» **41** Ὁμοίως δὲ καὶ⁴ οἱ ἀρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων,⁵ ἔλεγον· **42** «Ἄλλους ἔσωσεν· ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ⁶ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν⁷ ἐπ’ αὐτῷ.⁸ **43** Πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· ῥυσάσθω νῦν αὐτόν,⁹ εἰ θέλει αὐτόν· εἶπεν γὰρ ὅτι «Θεοῦ εἰμι Υἱός.»» **44** Τὸ δ’ αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ¹⁰ ὠνείδιζον αὐτόν.¹¹

Jesus takes the ‘wages’ for our sin

45 Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.¹² **46** Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων, «Ἥλί, Ἥλί, λιμὰ¹³ σαβαχθανί;» τοῦτ’ ἐστίν, «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί

¹ βαλοντες f³⁵ NA,D [25%] OC,CP | βαλλοντες f^{35pt} B,W [75%] RP,HF,TR,NU [Is it aorist, or present? The controlling clause goes like this: “Having crucified Him they distributed His clothes among themselves, . . .” Is it “casting lots”, or “having cast lots”? Either one makes good sense, but strictly speaking, the distributing happened after the casting. According to Greek grammar, a participle in the aorist tense means that it happened before the time of the main verb to which it is subordinated; a participle in the present tense means it is simultaneous to the main verb. For that reason, and because most of the better representatives have the aorist, I here chose the minority reading to represent the archetype. In either case, the basic meaning is not changed.]

² κληρον rell | 1 ινα πληρωθη το ρηθεν υπο του προφητου διεμερισαντο τα ιματια μου εαυτοις και επι τον ιματισμον μου εβαλον κληρον [5%] TR

³ θεου f³⁵ B,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 και NA,D [0.5%] [NU]

⁴ δε και f³⁵ D [95%] RP,HF,OC,CP,TR | 2 B [3%] NU | --- NA,W [2%]

⁵ και φαρισαιων f³⁵ (D)(W) [90%] RP,HF,OC,CP | --- (X)A,B [10%] TR,NU

⁶ ει f³⁵ A,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB,D [0.5%] NU

⁷ πιστευσομεν rell | πιστευσωμεν XW [10%] OC | πιστευομεν A [0.5%]

⁸ επ αυτω f³⁵ W [90%] RP,HF,OC,CP | 2 A,D [8%] TR | 1 αυτον XB [1.5%] NU | εις αυτον [0.5%]

⁹ αυτον f³⁵ A,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- XB [0.5%] NU

¹⁰ αυτω f³⁵ A,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | συν 1 XB,D [0.5%] NU

¹¹ αυτον rell | αυτω [5%] TR

¹² ενατης rell | εννατης [10%] TR (twice)

¹³ λιμα f³⁵ A [90%] RP,HF [λιμά CP, λιμᾶ OC] | λειμα [8%] | λεμα XB [0.5%] NU | λαμα D [1.5%] TR | μα W

με ἐγκατέλιπες;» 47 Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστώτων¹ ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι «Ἡλίαν φωνεῖ οὗτος.» 48 Καὶ εὐθέως δραμὼν εἰς ἕξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν· 49 οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, «Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας σώσων αὐτόν.»

The shout of victory

50 Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. 51 Καὶ ἰδοὺ, τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω,² καὶ ἡ γῆ ἐσεισθή, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, 52 καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεώχθησαν. (Καὶ πολλὰ σώματα, τῶν κεκοιμημένων ἀγίων, ἠγέρθη·³ 53 καὶ ἐξεληθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.) 54 Ὁ δὲ ἐκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες, «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος.»

55 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ καὶ⁴ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ· 56 ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μητήρ, καὶ ἡ μήτηρ⁵ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.

The burial

57 Ὁψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τοῦνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν⁶ τῷ Ἰησοῦ. 58 Οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα.⁷ 59 Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ⁸ σινδόνι καθαρᾷ 60 καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ. Καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν. 61 Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία⁹ ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

The tomb is guarded

62 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ

¹ ἐστωτων f³⁵ A,D [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐστηκοτων NB,C(W) [1%] NU

² εἰς δύο ἀπο ἀνωθεν ἕως κατῶ f³⁵ A(D)W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | 12456 N [1%]
| ~ απ 45612 B,C [1%] NU

³ ἠγερθη f³⁵ A,C,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ἠγερθησαν NB,D [4%] NU

⁴ ἐκεῖ καὶ f³⁵ [35%] OC | κακεῖ N | 1 A,B,C,W [65%] RP,HF,CP,TR,NU | 2 D | two other variants

⁵ ἰωση μητηρ καὶ ἡ μητηρ f³⁵ A,B,C [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ἰωσηφ 2345 D,W [0.5%] NU | ἡ μαρια ἡ ἰωσηφ καὶ ἡ μαρια ἡ N

⁶ ἐμαθητευσεν f³⁵ A,B,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐμαθητευθη NC,D [1.5%] NU | two other variants

⁷ τὸ σῶμα f³⁵ A,C,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [1.5%] NU

⁸ αὐτὸ f³⁵ NA,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 ἐν B,D [1%] NU

⁹ μαρια f³⁵ A,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | μαριαμ NB,C [1.5%] NU

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλᾶτον **63** λέγοντες· «Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν, ἔτι ζῶν, «Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι.» **64** Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν αὐτὸν¹ καὶ εἰπωσιν τῷ λαῷ ὅτι,² «Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,» καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρὼν τῆς πρώτης.» **65** Ἐφη δὲ³ αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, «Ἐχετε κουστωδῖαν· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε.» **66** Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

Resurrection Day—Sunday, 04/07/30

28:1 Ὅψε δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία⁴ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. **2** Καὶ ἰδού, σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ,⁵ προσελθὼν ἀπεκύλισεν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας,⁶ καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. **3** Ἦν δὲ ἡ ἰδέα⁷ αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὥσει⁸ χιῶν. **4** Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο⁹ ὥσει¹⁰ νεκροί.

The angel does his duty

5 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν· «Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. **6** Οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος.¹¹ **7** Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι «Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἰδού, προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε.» Ἰδού, εἶπον ὑμῖν.» **8** Καὶ ἐξελθοῦσαι¹² ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

Jesus' second appearance

9 Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,¹³

¹ νυκτος κλεψωσιν αυτον f³⁵ [87%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 [3%] | 23 (x)A,B,C,D,W [10%] NU

² οτι f³⁵ [25%] | --- xA,B,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

³ δε f³⁵ xA,C,D,W [65%] RP,HF,CP,TR | --- B [35%] OC,NU

⁴ μαρια f³⁵ A,B,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | μαριαμ xC [0.5%] NU

⁵ ουρανου f³⁵ A,D [98%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 και xB,C,W [2%] NU

⁶ απο της θυρας f³⁵ A,C,W [94%] RP,HF,OC,CP,TR | 123 του μνημείου [5%] | --- xB,D [0.5%] NU

⁷ ιδεα f³⁵ W [92%] RP,HF,OC,CP,TR | ειδεα A(B)C,D [8%] NU | --- (x)

⁸ ωσει f³⁵ A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ως xB,D [3%] NU

⁹ εγενοντο f³⁵ A,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εγενηθησαν xB,C,D [0.5%] NU

¹⁰ ωσει f³⁵ C [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ως xA,B,D,W [2%] NU

¹¹ ο κυριος f³⁵ A,C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- xB [0.5%] NU

¹² εξελθουσαι f³⁵ A,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | απελθουσαι xB,C [2%] NU

¹³ ως δε επορευοντο απαγγελαι τοις μαθηταις αυτου f³⁵ A,C (88%—with minor variations) RP,HF,OC,CP,TR | --- xB,D,W (11.8%) NU | two other variants (0.2%)

καὶ ἰδοῦ,¹ Ἰησοῦς ἀπήντησεν² αὐταῖς λέγων, «Χαίρετε.» Αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. **10** Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· «Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε ἀπαγγείlate τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ³ με ὄψονται.»

Guards are bribed

11 Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, τινὲς τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. **12** Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις λέγοντες· **13** «Εἴπατε ὅτι <Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.> **14** Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν⁴ καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν.» **15** Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὥς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον.⁵

The Great Commission

28:16 Οἱ δὲ ἑνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. **17** Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ,⁶ οἱ δὲ ἐδίστασαν. **18** Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· «Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ⁷ γῆς. **19** Πορευθέντες⁸ μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη· βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· **20** διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοῦ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ

(Here is as crass a case of homoioteleuton as anyone could wish —the last four words are identical!)

¹ ἰδου rell | 1 ο D,W [10%] TR

² απηνητησεν f³⁵ A,D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | υπηνητησεν NB,C [5%] NU

³ και εκει f³⁵ NA,C,W [90%] RP,HF,CP | κακει B,D [10%] OC,TR,NU | εκει [0.5%]

⁴ αυτον f³⁵ A,C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [0.5%]

⁵ σημερον f³⁵ NA,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 ημερας B,D [0.5%] [NU]

⁶ αυτω f³⁵ A,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU | αυτον [2.5%]

⁷ επι f³⁵ NA,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 της B,D [0.5%] [NU]

⁸ πορευθεντες f³⁵ NA [95%] RP,HF,OC,CP | 1 συν B,W [5%] TR,NU | νυν D

¹ αμην f³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- ξΑ, B, D, W [1.5%] NU

² Around 50% of the continuous-text Greek MSS containing the Gospels, including 90% of the Family 35 representatives, have publishing date statements. They are usually a note at the end of the Gospel, but they can occur in a variety of places. For Matthew, they state that it was “published [released to the public] eight years after the ascension of Christ”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; in fact, Eusebius takes it back to the 3rd century. For a presentation and discussion of the actual evidence, please see my article, “Publishing date statements”, in the Appendix. If this information is correct, then Matthew was ‘published’ in 38 AD. The same sources have Mark published two years later (40) and Luke another five years later (45), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts.

³ The citation of f³⁵ is based on the following fifty-eight MSS—18, 35, 55, 128, 204, 246, 361, 363, 386, 402, 479, 510, 547, 553, 586, 685, 757, 769, 789, 824, 867, 897, 928, 955, 1040, 1046, 1062, 1072, 1075, 1111, 1117, 1145, 1189, 1339, 1435, 1461, 1496, 1503, 1551, 1560, 1572, 1637, 1652, 1667, 1694, 1713, 2122, 2175, 2253, 2352, 2382, 2466, 2503, 2554, 2621, 2692, 2765 and 2948—all of which I collated myself. I also took account of two collated by Scrivener (201, 480), but did not re-collate them. 1046 and 2554 are ‘perfect’ representatives of f³⁵ in Matthew, as they stand, while the exemplars of 1040, 1072, 1117, 1461, 1496, 1713 and 2948 presumably were as well. Others come very close. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Bucharest, Moscow, Constantinople, Lesbos, Leukosia, Aegean, Meteora, Kalavrita, Tirana, Mt. Athos [ten different monasteries], Athens, Corinth², Bologna, Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

I have included six published editions in the apparatus—RP, HF, OC, CP, TR, NU. RP = Robinson-Pierpont (2005), HF = Hodges-Farstad, OC = the Greek Text of the Greek Orthodox Church (also used by other Orthodox Churches), CP = Complutensian Polyglot, TR = Textus Receptus, NU = N-A²⁶/UBS³ (N-A²⁷/UBS⁴ offer changes in the critical apparatus, not in the text; the text is still that of N-A²⁶/UBS³).

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from TuT, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on Legg (Novum Testamentum Graece Secundum Textum Westcotto-Hortianum. Evangelium Secundum Matthaeum [Ed. S.C.E. Legg, Oxonii: E. Typographeo Clarendoniano, 1940]). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±2%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±4%; where there is some division among the

Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than ECM for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of f³⁵.

As an arbitrary decision, I have limited the citation of individual MSS to those dated to the 5th century or earlier. I use *rell* to indicate that the reading is supported by all other primary witnesses, and printed editions (of the six included in the apparatus), compared to the other reading.